Üksiknumber 6 sent.

JÄRWA TEATAJA

Järwamaa häälekandja.

Toimetus ja talitus: Paides, Pikk 2, telef. 101, pk. 20. Talitus avatud igal äripäeval kella 9-st kuni kella 2-ni p. l. Abitalitus Tapal, Esplanaadi 2, telef. 78, pk. 33.

Ilmub kolm korda nädalas: igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel.
Kaasandeks alandat. hinnaga põllumajanduslik ajakiri „Eesti Talu".
Väljaandja: Usaldusühing „Järva Kirjastus".
Tegev- ja vastutav toimetaja Johannes Kaup.

„Järva Teataja" tellimishinnad:

		„Tõusv. Noor."	„Eesti Taluga"
1 kuu	Kr. 0.65		
3 kuud	„ 1.90	Kr. 2.20	Kr. 2.10
6 kuud	„ 3.70	„ 4.30	„ 4.10
12 kuud	„ 7.—	„ 8.20	„ 7.75

Tellimisi võetakse vastu alates iga kuu 1. või 15. kuupäevast.

Kuulutushinnad:
Esimesel leheküljel 10 s. ja tekstis 12 s. veeru mm. Viimasel küljel 5 senti millimeeter kuulutusveerul. Kuulutusi ja käsikirju võetakse vastu kella 2-ni igal lehe ilmumise eelpäeval.
Aadressi muutmine 25 senti.

Nr. 105. Paides, esmaspäeval 12. septembril, 1938. aastal. 13. aastakäik.

Lähemalt Paide uuest Ametkoolist.

Uus kool aitab taotleda aega kaotamata kutset ja võimaldab pääsu kõrgematesse kooliastmetesse. — Õnnelik lahendus ruumikitsikuse võitmiseks ja kutsehariduse süvendamiseks.

Meie lehes on juba olnud juttu uuest koolitüübist, nn. Ametikoolist, milline tuleb awamisele eelolewal nädalal ka Paides, kohaliku tööstuskeskkooli ruumes. Wastutulles lastewanemate soowidele ja püüdes anda uuest koolitüübist selgemat kujutlust, pöördusime kooli juhataja hr. Targo poole palwega, et see selgitaks une kooli küsimusi meie lehe lugejaile lähemalt. Nagu lugejad alamal toodud hr. Targo sõnawõtust näewad, on uuel koolitüübil peale selle, et ta võimaldab õpingute jätkamist neil õpilastel, kes ruumipuudusel olid sunnitud jääma ukse taha, weel terwe hulk eeliseid, mis lubawad kooli tõisele soowitada.

Arwesse wõttes kutsehariduse tehtawat propagandat kui ka rahwa seas kutsehariduse wäärtuse äratundmisele jõudmist, on õpilaste tung kutsekoolidesse aasta-aastalt suurenenud, kuni olukorrani, kus käesolewal õppeaastal tuli wäga paljudel õpilastel ruumipuuduse tõttu loobuda hariduse jätkamisest kutsekoolides. Samasugune olukord esineb tõenäoliselt ka järgmistel aastatel. Samal ajal aga wajame ikka enam ja enam kwalifitseeritud tööjõude kõikidel töealadel.

Teisest küljest polnud paljudel lastewanematel üldse wõimalust oma last 3—4 aastaks kooli saata, kuna õppeaeg, nende ainelise olukorra juures, oli liiga pikk, seega kulukas. Last aga meistri juurde wõi käitisse ametit õppima panna osutus selle nooruse tõttu, 14 kuni 15 a., sageli wõimatuks. Tuli jätta laps koju wanust ja jõudu juurde wõtma, mis aga loomulikult omakorda wiis lapse iseseiswaksgamise aja kaugemale, mis wanema seisukohast kui kulukas ja õpilasele ulaelu elamise tõttu hädaohtlik periood ja mittesoowitaw. Et üle saada kõikidest eelpoolloetletud pahedest ja puudustest, on Haridusministeeriumis töötatud wälja uue kooli tüübi nn. Ametikooli õppetöö korraldamise põhialused ühes tunnikawaga. Kool rakendatakse tööle juba käesolewal õppeaastal. Nimetatud kooli wõetakse wastu 6-klassilise algkooli lõpetanuid. Kooli kursus kestab kaks aastat. Õpetus on nii teoreetiline klassides kui ka praktiline töökodades. Ametikooli lõpetanu, kes soowib omandada õppinud töölise kutse mingil töealal, peab jätkama tööskuse õppimist õppelepingu alusel wastawas käitises, misjuures Ametikooli lõpetamine talle loetakse 1½ aasta tööskuse õppimisena. Seega näiteks wõib 14-a. noormees astuda ametikooli lukusepa tööala õppima, millisel töealal on ette nähtud õppeaeg käitises Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alusel 3 a., koolis õpib tema 2 a. ning siirdub siis käitisse, kus töötab 1½ a., seega kokku 3½ a. Järelikult tuleb wanemal lapse ülalpidamise kulud kanda täiel määral 2 a. kestel, kuna kolmandal aastal õpilane, siirdudes edasi õppima käitisse, hakkab saama juba wäikest tasu. Peale selle nõutakse kutseeksamile minejalt tööstusõpilaste-kooli lõpetamist, mille kursus 3 a. Need õpilased aga, kes on lõpetanud Ametikooli, on tööstusõpilaste-koolis käimise kohustustest wabad, sest Ametikoolis wõetakse 2 a. jooksul läbi 3. a. tööstusõpilaste-kooli kursus ja weel enamgi nii, et andekatele ja nendele, kel ainelisi wõimalusi, on antud wõimalus Ametikoolist minna edasi õppima tööstuskeskkooli, sealt gümnaasiumi ja edasi ülikooli. Seejuures tööstuskeskkooli astumisel tuleb õiendada katse wõõrkeeles ja matemaatikas, sest neid aineid wõetakse Ametikoolis weidi wähemas ulatuses läbi kui tööstuskeskkooli 1. ja 2. klassis. Sel juhul pääseks õpilane tööstuskeskkooli 3.-dasse klassi ja ei kaotaks Ametikooli lõpetanu aega, wõrreldes õpilasega, kes astus kohe tööstuskeskkooli.

Kokkuwõttes näib, et Haridusministeerium on leidnud õnneliku lahenduse eelpool toodud puuduste kõrwaldamiseks Ametikoolide awamisega ning jääb waid soowida, et lastewanemad, kelle lapsed olid sunnitud jäämа ukse taha wõi kelle aineline wõimalus ei lubanud last paigutada pikemaajalise kursusega kooli, sellest wõimalusest kinni haaraksid ning lapsed Ametikoolidesse saadaksid, aidates sellega wähendada ulaelu elawate noorte arwu, kes sageli lähewad kaduma meie ühiskonnale.

Järwamaa õpetajad olid koos.

Kaks päewa sisukaid referaate ja selgitawaid sõnawõtte koolide kaswatustöö huwides.

Järwamaa Kooliwalitsuse ja Järwamaa Õpetajate Liidu poolt ühiselt korraldatud Järwa õpetajate kokkutulek toimus 10. ja 11. skp. Paides, Rahwamaja ruumes. Osawõtjatena oli registreeritud 238 õpetajat ja koolijuhatajat.

Pärast hoogsat ühislaulu ja õpetajatepäewa juhataja koolide inspetori M. Ulk'i awasõna ütlesid terwitusi Maakoolivalitsuse juhataja maawanem J. Kaarlimäe ja Eesti Õpetajate Liidu ja Õpetajatekoja esindaja J. Söödor. Härra Haridusministrile otsustati saata järgmisesisuline telegramm: „Järwa õpetajate päewast osawõtjad õnnitlewad Teid südamest terwenemise puhul ja soowiwad Teile püsiwat jõudu ja edu Teie wastutusrikka töö jätkamiseks!"

Päewa abijuhatajaks waliti J. Söödor ja J. Laan, protokollijateks E. Kurik, H. Arulaane ja A. Päts.

Esimese referaadina kuulati ära koolide inspektori M. Roots'i ettekanne „Kooli asjaajamine". Referent tõi esile puudusi, mis on ilmnenud koolide asjaajamises ja andis näpunäiteid nendest hoidumiseks ning hiljuti kehtimahakanud uue koolide rakendusraamatute määruse teostamiseks.

Järgnes Wirumaa koolide inspektori M. Meos'e ettekanne „Kirjatehnika". Kirjatehnika alles möödunud aastal tegelikust wajadusest koolitöös sai jälle iseseiswa koha algkooli tunnikawas. Referent andis huwitawa ja piltliku ülewaate kirjatehnika õppemeetodist, rõhutades olulisemaid momente. Järgnewatel läbirääkimistel esitati referendile rida küsimusi käsitletud teemadel.

Õpetajatepäew jatkus pühapäewa hommikul, millal alustati mag. A. Elango referaadiga „Kodu, kool ja kodune kaswatuse instituut".

Kõneleja selgitas teadliku kodune kaswatuse tähtsust, peatus kodune kaswatuse hilisemal ajalool ja selgitas kooli ja kodune kaswatuse instituudi osa ja tulewikuülesandeid selles töös.

Haridusministeeriumi kooliosakonna direktor W. Alttoa tõi terwitusi Järwamaa õpetajatele härra Haridusministrilt. Oma kõnes dir. W. Alttoa peatus esmalt standardõpikute küsimuse juures. Ilmunud on sel alal 5. ja 6. õppeaasta emakeele lugemikud ja matemaatika raamatud ja need raamatud on mõeldud katsetusena. Selle katsetuse tulemuse selgudes otsustatakse ka arwatawasti uute standardõpikute wäljaandmise küsimus. Märkimist määrib peale sisulise külje ilmunud raamatute wõrdlemisi madal hind.

Edasi kõneleja peatus paljude koolielu küsimuste juures, mis ootawad lahendamist, nagu järelkooliealiste laste organiseerimine ja koolide terwishoidlise külje ja kehalise kaswatuse tõstmine. Lõpuks direktor Alttoa soowis Järwamaa õpetajatele palju õnne ja edu nende kutsetöös. Hoogne ja südamlik ettekanne wõeti wastu kauakestwa aplausiga. Pärast E. Haridusliidu esindaja H. Sepamäe referaati „Wabaharidustööst" ja koolide inspektori M. Ulki jooksmate koolielu puudutawate küsimuste ettekandmist ütles õpetajatepäewa lõpusõna J. Laan kelle ettepanekul päew lõpetati riigihümni laulmisega.

Pinewad ratsawõistlused Paides.

Parimaks osutus ja wõitis kindral G. Jonsoni wäärtusliku rändauhinna Paide eskadron.

Pühapäewal peeti Paides Reopalu surnuaia juures põllul K. L. Järwa malewa ratsawõistlusi. Seekordseist wõistlusist wõtsid osa peagu kõik Järwa paremad ratsamehed, mille tõttu wõistlused kujunesid tasawägisteks ja pinewaiks. Wõistlusil ilmnes eriti hüpetes silmatorkawat edu, milliseid sooritati harukordse puhtusega.

Wõistlusplatsile tulid ratsanikud ühises rongkäigus malewa orkestri saatel. Wõistlusil wiibis ka malewa pealik kol. K. Prees, kes enne wõistlusi terwitas ratsamehi ja lõpul andis üle kolmele esikohale tulnule wäärtuslikud auhinnad. Paremaks eskadroniks osutus Paide eskadron, kes wõitis kindral G. Jonsoni poolt esimest aastat wäljapandud rändauhinna, milline aga alles Paide jõudmata. Wõistlusalade wahel esines noorhobuse dressuurnumbritega M. Haldre, teenides publikult wäärilist aplausi. Wõistlusil juhtus õnnetus galopisõidul E. Klemmiga, kelle hobune kukkus, paisates sadulast maha ka ratsamehe, õnneks mees ja hobune jäid wigastusteta. Waatamata wiiule ilmale jälgis wõistlusi arwukas pealtwaatajaskond. Kohtadele tulid:

B-klassis takistussõidus 1) O. Paawelts (Paide) 2) J. Kasearu (Paide), 3) A. Muru (Türi). Herdelsõidus: 1) J. Pääsuke (Türi) — 1.16,8; 2) J. Kasearu — 1.16,9; 3) A. Sardis (Paide) 1.50,0. Galopis: 1) J. Pääsuke (Türi) — 1.20,4; 2) J. Kasearu — 1.50,4; 3) J. Truska (J.-Jaani) — 2.00,4.

A-klassis takistussõidus: 1) A. Palmberg (Paide); 2) J. Randmaa (Paide); 3) A. Muru (Türi). Herdelsõidus: 1) A. Krabi (J.-Jaani) — 1.54,4; 2) E. Klemm (Paide) — 1.56,1; 3) J. Randmaa — 1.58,8. Terarelwa käsitamises: 1) A. Palmberg — 17,4; 2) E. Klemm — 18,1; 3) A. Pudel (Koeru) — 20,4. Takistussõidus hüppepuhtusele: 1) O. Paawelts — 11 takistust ajaga 1.17,2; 2) A. Palmberg — 11 takistust ajaga 1.19,1; 3) J. Randmaa — 6 takistust ajaga 42,4. Galopis: 1) A. Krabi — 1.50,8; 2) J. Randmaa — 1.56,4; 3) J. Pääsuke — 2.04,2. Teatesõidus wõitis Paide eskadroni meeskond koosseisus: Salumäe, Adamson, Klemm, ajaga — 1.41,5, jättes teiseks Türi eskadroni ajaga — 1.43,4.

Naiskodukaitse suwipidu Wodjal.

Naiskodukaitse Wodja jaoskonna korraldusel toimus pühapäewal Wodjal suwepidu loterii-allegriga ja paljude teiste lõbustustega. Osawõtt peost kujunes rohkeks. Ettekandeist pälwisid tähelepanu peale muu rahwatantsud, deklamatsioonid jne. Loteriil oli rida wäärtuslikke wõite.

Üleskutse kirjandusloolise pildimaterjali registreerimiseks.

Akadeemiline Kirjandusühing on oma töökavasse võtnud eesti kirjanike ja nende elu kohta käiva pildimaterjali registreerimise ja kirjeldamise. Siia kuuluvad eelkõige portreed ja muud kunstilised mälestused autorite isikuist maalis, joonises, graafilises tehnikas, reljeefis ja skulptuuris. Kuid kirjanduse- ja kultuurilooliselt on väärtuslikud ka kirjaniku eluloo ja ümbruse kohta käivad fotod, näit. vanemaist, perekonnast, ligidasist sõpradest, nende sünnikohtadest, püsivamaist elupaikadest, ühiseist koosviibimistest ümbruse elanikega jne. Arvestada tuleks ka trükkimata pilkepilte.

Esialgu kavatsetakse võimalikult täielikke andmeid koguda vanemate kirjanikupõlvede kohta, kuid on teretulnud ka materjal hilisemate autorite kohta. Vanemal vaimuliku kirjanduse perioodil olid eesti keeles kirjutavad autorid enamasti saksa soost kirikuõpetajad, köstrid või koolmeistrid. Seetõttu on võimalik, et eriti meie kirikuarhiividesse ja koolide valdusse on jäänud vastavaid mälestusi reproduktsioonis või originaalis. (Mitte unustada ka pitsateid ja mälestusrahasid!)

AKÜ pöördub teie poole palvega, toetada käesolevat ankeeti oma lahke kaasabiga ja vastata järgnevaile küsimustele:

1. Kas leidub teie hooldamisele kuuluvas arhiivis või teie teada mujal mõne eesti autori portreid või muid pildilisi mälestusi?
2. Kui leidub, siis millises tehnikas (õlimaal, joonis, siluett, gravüür, reljeef, skulptuur, foto
3. Mõõdud (pikkus, laius)?
4. Kas leidub pildil endal või mujal andmeid tegemise-aja ja autori (fotograafi) kohta?

AKÜ on väga tänulik, kui eelesitatud küsimustes pöörduksite ka oma tuttavate ja ümbruskonna asutuste ning seltside poole. Vastused palutakse saata hiljemalt 1. oktoobriks Akadeemilisele Kirjandusühingule (Tartu, Aia tän. 19).

Poolakas wõitis protsessi Karkuse taluperemehega.

Kui sõõgiks anti haput jahusuppi ja kanad roojastasid woodi.

Reedel oli Tapa jaoskonnakohtuniku juures arutusel Poola põllutöölise Andrey Jacyno tõiwilnõudmine Nõmküla walla taluperemehe Alfred Põderi wastu. Poolakas oli teenmud A. Põderi juures 26. aprillist kuni 12. juulini s. a., millal lahkunud selle tõttu, et peremees andnud wäga halba toitu. Kuna A. Põder ei nõustunud töölepingu pooleli jätnud poolakale teenitud töötasu wälja maksma, andis wiimane asja kohtusse. Kohtus ülekuulatud tunnistaja, poolakas N. Naidenowitsh seletas, et käinud Põderi juures suguwenda waatamas ja näinud seal wiimast lõunat söömas Lõunaks olnud kartuli- ja jahusupp, mis musta wärwi ja hapu lõhnaga. Lauale pandud leiwatükid olnud laste näritud. A. Jacyno magamisasemel olnud tallamud haned ja kanad, jättes sinna mustust. Teine tunnistaja, remonttööline F. Uussalu wäitis, et tema talus wiibides olnud toit kõlbulik. Jaoskonnakohtunik mõistis A. Põderilt A. Jacyno kasuks wälja 36 kr. 34 snt. ühes kohtukuludega ja tunnistas töölepingu tühistatuks.

Juhtum olgu hoiatuseks talupidajatele ja ühtlasi manitsewaks näiteks sellest, mis ikka ikg ja lubamatu.

Liigwalla asunduses põlesid laut ja küün.

9. skp. kella 14 paiku süttisid seni selgumata põhjusil põlema Rakke wallas Liigwalla asunduses Liisa Tedremetsa laut ja põhküün, mis ühise katuse all. Kuigi kohale kutsuti Rakke kompanii tuletõrjujad mootor- ja käsipritsidega, ei suudetud wana puuhoonet enam päästa ja see häwines ühes seesolewa põhuga. Omanik hindab oma kahju 200 kroonile; tule wastu olid põlenud hoone ja põhk kindlustamata.

Tärmitsejaid karistati.

Wiru-Järwa prefekt karistas August Perillus't, 29 a. wana, pärit Ambla wallast ja Eduard Rohundi't, 34 a. wana, pärit Ambla w., Kärawetelt, kumbagi 15-kroonise rahatrahwi wõi 10 ööpäewase arestiga selle eest, et nad 29. aug. s. a. Ambla alewiku lähedal maanteel waljult tärmitsesid ja hõiskasid.

Uus kõnepunkt Käru walda.

Käru wallas Männiku talus on awatud uus nn. Pärniku kõnepunkt, mille järgi tuntud wajadust juba mõnda aega. Uus kõnepunkt on ühenduses Käru keskjaamaga.

Tsiklite surmasõit Pirita teel.

Kokkupõrkel kaks inimest surma ja kolm haavata.

Reede hilisöhtul weidi pärast k. 10 juhtus Pirita teel, Maarjamäe kohal, end. restoran „Riviera“ juures raskekujuline mootorrataste kokkupõrge, kusjuures sai surma kaks ja haawata kolm sõitjat. Üks mees, kelle isik jäi eelalgu selgumata, sai kohal silmapilkselt surma. Naine, kelle nimi jäi ka selgumata, sai nii raskesti wigastada, et suri öösi k. 1 paiku linna Keskhaiglas, kuhu ta toimetati Punase Risti autol. Üks noormees oli küll saanud wigastada, kuid oli omal jõul õnnetuskohalt lahkunud ja temagi isik jäi eelalgu teadmatuks.

Samuti said wigastada mootorrataste juhid Aleksander Maripuu, el. Oskari tän. 40—9 ja Eduard Arm, el. Hermanni tän. 8—1. Esimene neist, kellele kuulub mootorratas A-6, toimetati rawitsusele linna Keskhaiglasse, teine, kes juhtis mootorratast A-343, paigutati rawitsusele Ühishaigekassa haiglasse.

Moorrattad olid suure hooga jooksnud teineteise sisse ja löödud esiosadest näsu, muutunud sõidukõlbmatuiks. Rattad toodi Tallinna kriminaalpolitsei õuele. Sõidukid näiwad olewat tugewalt werega koos. Sündmuse kohta toimetab kriminaalpolitsei juurdlust, asudes selgitama ka õnnetusosaliste isikuid.

Laupäewal kuuldus Keskhaiglast, et A. Maripuu wiibib weel pooleldi meelemärkuseta olekus; tal on pea ja parema jala rasked wigastused. Ühishaigekassa haiglast kuuleme, et Ed. Armil on mõlema käe luude, lõualuu murrud ja põlwe wigastus. Olukord raske.

Nagu selgunud, oli tsiklel A-343 juht Ed. Arm wiibinud õhtul kaaslastega Sadama tän. asuwas „Meremeeste Liidu“ restoranis, kus wõeti napsi. Hiljem oli ta wõtnud

kaks isikut tsikli üheistmelisse külgkorwi

ja alustanud sõitu Pirita suunas. Maarjamäe kohal tuli neile wastu mootorrattal A-6 Al. Maripuu, kellel ka oli sõitja kaasas.

Kuidas wõi kelle süü läbi juhtus just kokkupõrge, seda oli raske kindlaks teha, sest otseselt pealtnägijaid sündmusel polnud.

Kaks naist olid küll näinud endist mööda wurawat mootorratast, mis inimesi täis kuhjatud. Warsti

kuulnud nad seljataga raksatust,

kuid kokkupõrget ennast ei näinud. Oli pime ja nad olid ka juba eemal.

Õnnetuskohale jõudis esimesena keegi jalgrattur, kes sündmuse tegi telefoni teel teatawaks ametiwõimudele ja kutsus kohale ka Punase Risti auto. Peagi kogunes kokkupõrkekohale ka teisi möödasõitjaid ja käijaid.

Silmapilkselt surma saanud

mees oli katastroofi hetkel õhku paisatud ja ta lamas purustatud otsmikuga põiki üle kahe teineteise sisse jooksnud mootorratta.

Haawatuid lamas ja oigas rusude all. Üks mees ronis omal jõul rusude alt wälja ja kadus pimedusse.

Haawatud ja laip koristati ning purunenud rattad korjati kokku ja toodi linna. Maanteele olid tekkinud suured wereloigud.

Arwatakse, et mootorratturid sõitsid tuledeta,

mis saigi saatuslikuks. Jälgedest nähtub, et linna poolt sõitnud tsikkel oli sõitnud õiget kätt. Teise sõidujoon on täpsemalt selgumata.

Hiljem krim. politsei kuulis, et

silmapilkselt surmasaanud isikuks, kes sõitis Maripuu mootorrattal, arwati olewat Walentin Iwanow,

Cottoni sukawabriku tööline. Wabrikust mindi lahkamiskambri surmasaanut waatama.

Tartu voorimees jäi oma hobuse alla.

Sai raskelt wigastada.

Tartu, 10. sept.

Reedel peksis Tartu hobusemees Oskar Oja Tallinna tänawal oma hobust, laadides loomale ka hoope pähe. Erk hobune paiskas mehe ümber ning edasi joostes lohistas teda umbes 20 m mööda maad edasi. Oja sattus kukkudes hobuse ja aisa wahele. Seejuures astus hobune temale tagumise jalaga pähe, ka wanker sõitis mehest üle. O. Oja toimetati haiglasse, kus tema wigastused tunnistati raskete liiki kuuluwaiks. Tal on wigastusi peas, põlwel, säärel ning ajupõrutus.

Pikne süütas maja Kehras.

Öö wastu laupäewa läks üle Ünija walla ja Kehra alewiku tugew äikesehoog. Kella 3 ajal öösel löi pikne sisse Kehras Mikk Kuuse majja, purustas korstna, soojamüüri, pliidi ja aknaklaasid ning süütas kambris, kus parajasti Mikk Kuuse wiibis oma abikaasaga, lae põlema. Ehmatusest ja põrutusest toibudes läks Kuusel siiski korda põlewat tuba koduste abinõudega kustutada.

Pikselkärgatused olid nii tugewad, et kõik elanikud unest ärkasid. Paljudes majades Kehra alewikus purustas pikne telefoni, raadio ja elektriwalgustuse sisseseaded.

Uus 37.600-kr. koolimaja Pärnumaal.

Pühapäewal, 11. skp. toimub Pärnumaal, Häädemeeste wallas Wõidukõla asunduses wastwalminud Wõidukõla algkoolihoone pidulik õnnistamine. Uue koolimaja ehitas asundusamet. Eelarwe järgi oli nähtud ette uue haridustempli ehitamiskulu kr. 37.600. Uus koolimaja on moodsam ehitus, kahekordne tellistkiwist ja tsemendist — nopsa süsteemi. Koolimajas on wesiwarustus ja keskküte ning kaks klassiruumi.

Üheaegselt koolimaja pidulikku õnnistamisega peetakse Wõidukõlas asundusameti poolt kohalik asunduspäew wastawa aktuse ja peoga.

Esimene eelarwe Riigikogus

on tänavuaasta lisaeelarve, mis tuleb arutusele juba sügisel.

Ministeeriumides käiwad praegu wiimistlustööd tulewa aasta eelarwekawade koostamiseks. Wastawad ettepanekud allasutustest on juba kätte saadud ning püütakse neid kooskõlastada. Oma ettepanekud peawad ministeeriumid esitama Majandusministeeriumile hiljemalt 15. oktoobriks. Pärast seda tulewad ministeeriumide ettepanekud läbiwaatamisele, mille järele eelarwe esitatakse Riigikogule wastuwõtmiseks.

Esimese eelarwena tuleb Riigikogul tänawu sügisel arutada tänawuse aasta lisaeelarwet, mis on walmimas juba lähemal ajal. Lisaeelarwe koostamiseks peawad ettepanekud Majandusministeeriumile saabuma juba 15. septembriks, millise tähtpäewa järele Majandusministeerium asub kohe lisaeelarwe nr. 1 koostamisele. Arwata on, et see oma ulatuselt ei kujune kuigi suureks, kuna tänawune üldeelarwe oli juba wõrdlemisi laiaulatuslik. Pärast lisaeelarwe walmimist läheb see arutamisele ja wastuwõtmisele Riigikogus.

Tööline murdis Raplas reieluu.

Samasse haiglasse toodi 41-a. Otto Sallon, el. Raplas, kellel reieluu murd. Wigastada sai ta telefoniwõrgu tööl Kurna ja Nabala walla piiril.

Tugev äike Haapsalus ja ümbruskonnas.

Vormsi saarel põletas välk lauda. Loomad päästeti tulest. Pikne tegi poole Haapsalut pimedaks. Vormsi saarega katkes telefoniühendus.

Reedel warahommikul läks üle Läänemaa koos ägeda kolm tundi kestnud wihmasajuga tugew äike, mis tegi rohkesti kahju, eriti aga Haapsalus ja Wormsi saarel, kus pikne Swiiby külas põletas maha J. Kaski talu loomalauda, millest loomad saadi hädawaewu päästa. Haapsalus rikkus pikne telefoniühenduse ja elektriseadeid. Wihmasadu tekitas uputuse Haapsalu tänawail.

Äikeseilm kestis koos äärmiselt tugewa wihmasajuga warahommikul kella poole kolmest kuni kella wiieni. Wihma walas selliselt, et hommikuks olid kõik Haapsalu tänawad üle ujutatud ja pikne sähwis kogu aeg nii tugewate kärgatustega, et inimesed ärkasid unest, mille tõttu pääses Wormsi saarel Swiiby küljas asuw Aleksander Kask'i talu mahapõlemisest. Pererahwas ärkas tugewa pikselkärgatuse peale, mis oli süüdanud talu loomalauda. Kohe tormati õuele tuld kustutama ja loomi laudast päästma, mis ka õnnestus suuri waewu, kuna ehmunud loomad tahtsid joosta tagasi tulle. Kuigi sõdemeid langes ka loomalauda kõrwal asuwale elumajale, õnnestus kiiresti kohale saabunud tuletõrjel seda päästa. Tules hukkunud loomalaut ja heinatagawara oli kinnitamata.

Läänemaal ja Haapsalu linnas rikkus äike mitmel pool telefoniühendusi. Nii katkes täiesti ühendus Haapsalu ja Wormsi saare wahel, mis alles reede lõunaks suudeti parandada. Haapsalus löi pikne elektri- ja telefonijuhtmetesse, põletades läbi pikselkaitseid ning rikkudes raadioaparaate.

Eesti suurim piirikivi.

Viie valla kokkupuutekoht Viljandi- ja Pärnumaa piiril.

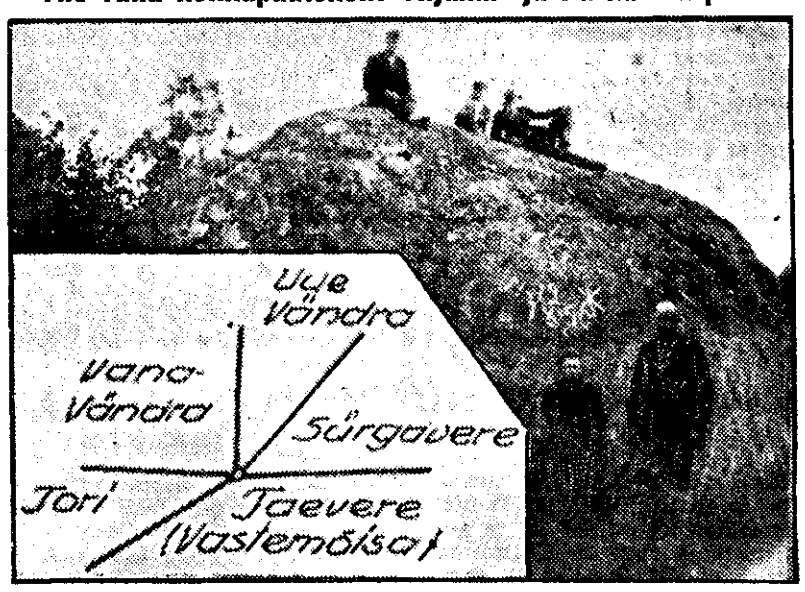

Kaansoo heinamaadel Wändra, Tori ja Suure-Jaani kihelkondade piiril asub Eesti suurim piirikiwi. Siia jooksewad kokku wiie walla piirid, nagu näeme juuresolewal joonisel. See on Wana-Wändra, Uue-Wändra, Sürgawere, Tori ja Taewere waldade piirikiwiks,ühtlasi sellega tähistab ta ka kolme kihelkonna — Wändra, Tori ja Suure-Jaani kokkupuute kohta.

Piirikiwi ise on maapinnast mõõtes 4 meetrit kõrge ja läbimõõdus umbes 7 meetrit. Kuipalju asub kiwist maa sees, pole teada. Kiwi peale on raiutud lisaks piirisihtidele weel: „Renowa 1765“, „R 12—1850“ ja „1926“.

Kohalike elanike jutu järele olewat kiwisse löönud kord wälk ja tekitanud suure lõhe. Seda lõhet mööda ongi wõimalik inimesel ristikiwi otsa ronida.

Umbes 40 a. tagasi on keegi katsunud ristikiwi lõhkeainega purustada. Paar tükki on lõhkeaine tõttu kiwi küljest ära põrutanud. Huwitaw on märkida, et ümbruskonnas on muide wähe kiwe leida. Ainult Tellissaare talu õuel on neid nagu suurest põllest maha raputatud. Tellissaare talu ulatab ühe nurgaga Wana-Wändra walla osas otse suure ristikiwini.

Kaansoos asuwad ümbruskonna waldade heinmaad, mis on sagedasti kuni 20 km. talust eemal. Selle tõttu on talupojad hakanud neid ära müüma kohal tekkinud wäikeasupidajatele. Nii on suure kiwi ümbruskonda tekkimas ka uus asundus.

Pildil: Eesti suurim piirikiwi. All wasakul nurgas — skeem wiie walla kokkupuute kohast.

Eesti maapinna rikkused päevavalgele.

Geoloogiline komitee uurib fosforiidilademeid ja savilademeid. — Tehakse kaart Eesti maapõuevaradest.

Geoloogiline Komitee, mis loodi Majandusministeeriumi juurde Mäeseaduse muutmise ja täiendamise seadusega 3. juunist 1937 oli sel suvel ja on ka praegu kibedas tegevuses. Komitee peamiseks ülesandeks on Eesti maapinna geoloogiline uurimine, pöörates tähelepanu eeskätt majanduslikult tähtsatele mineraalidele ja maapõuevaradele.

Möödunud aasta kulus tegevuse organiseerimise tähe all, kuid on käsile võetud ka juba konkreetseid ülesandeid. Ühe seesugusena oleks mainida Eesti fosforiidi ala lähem uurimine Ülgaste ja Iru ümbruses puurimiste teel, mida toimetasid talvel ja kevadel ins. J. Aarmann ja ins. J. Reinwaldt. Puurimised on läbi viidud, kuid tulemused ei ole veel lõplikult läbi töötatud.

Pikema aja peale on kavatsetud teine uurimisülesanne — Eesti pinnakatte (s. o. jääaegsete ja pärastjääaegsete kihtide) uurimine ja kaardistamine. Selleks komitee töötas välja esialgsed juhtnöörid ja valmistas ette mõned vanemad loodusteaduskonna üliõpilased selleks tööks, kes ka käesoleval suvel tööle asusid. Nende tööd korraldab ja juhib Komitee juhtnööride kohaselt Komitee geoloog, kelleks kutsuti Tartu ülikoolist dr. phil. nat. A. Luha.

Kaardistamistöid on seni alustatud Lõuna-Eestis, Võru ja Põlva ümbruses, kus silmas peetakse kõiki seal leiduvaid savi-, liiva-, kruusa- ja turbatagavarasid, eeskätt aga arvestatakse telliskivide valmistamiseks sobivate savileiukohtadega. Kaardistajatena on ametis Tartu Ülikooli üliõpilased.

Peale selle toimetab Komitee ülesandel Tallinna Tehnikaülikooli assistent geoloogia alal P. Kents endiste mererandade uurimist Põhja- ja Lääne-Eestis, millise tööga hõlbustatakse edasist üksikasjalikumat kaardistamist neil aladel.

Käesoleva suve uurimised peavad andma materjali uurimistööde väljaarendamiseks edaspidi, selleks, et saada ülevaadet Eestis leiduvate pinnaste aluse ja majanduslikult tähtsate kiviliikide levikust. Sel alal on tarvis jõupingutusi, et järel jõuda teiste maade, eriti naabermaade Soome ja Rootsi geoloogilisele kaardistamistööle.

Tartus tulistas kordnik põgenevat vahialust.

Reedel umbes kella 4 paiku p. l. tulistas Tartu kordnik J. Kokk wahialust Joh. Sikkarit, kes oli tahtnud kordniku käest põgeneda. J. Sikkar sai käest haawata. Ta tabati.

Joh. Sikkar, 29 a. wana, elas waremalt Sootaga wallas, wiimasel ajal aga Tartus, Aleksandri tänawas. Reedel wiibis ta Tartu ringkonnakohtus wastust andmas dokumendi wõltsimise pärast, mille eest teda karistati 4-aastase wangistusega. Samas tegi ka kohus otsuse kaebealuse wahi alla wõtmiseks ning tema saatjaks wangimajja määrati 2. jsk. wanem kordnik J. Kokk. Jõudnud Wallikraawi tänawa treppide juurde, pistis wahialune „Grand Hotelli“ suunas jooksma. Waatamata kordniku hoiatusele, ei jäänud mees seisma. Nüüd haaras kordnik rewolwri ja tulistas põgeneja suunas, lastes kaks lasku. Üks kuulidest tabas J. Sikkarit paremast käest, mille tagajärjel ta maha kukkus. Ha...atu toimetati Ülikooli Maarjamõisa kliinikusse.

Otsustavad tunnid Euroopale.

Pinguldatud valvelolek Londonis ja Pariisis. Sõjalised ettevaatuse abinõud võtavad tõsisema kuju.

ETA. London, 12. sept.

(Reuter.) Kuna esmaspäewal peetakse Prantsuse ja Briti kabinettide koosolekud, siis walitses pühapäewal Downing Streetil wäga elaw tegewus. Ministrite nõupidamine Downing Streetil nr. 10 kestis kolm tundi ja lõppes kell 15. Nõupidamisest wõtsid osa peaminister Chamberlain, wälisminister lord Halifax, siseminister Hoare ja warakantsler sir John Simon. Hiljem lord Halifaxil oli wälisministeeriumis nõupidamine walitsuse diplomaatliku nõuandja Vansittartiga ja wälisministeeriumi alamriigisekretäri Cadoniga. Vansittart ja Gadogan wõtsid osa ka warem peetud ministrite nõupidamisest. Pärast käisid wälisministeeriumis ka endine wälisminister Eden ja Ühendriikide suursaadik Kennedy. Eden wiibis wälisministeeriumis üle poolteise tunni. Õhtul Kennedy'l oli kokkusaamine peaminister Chamberlainiga.

Prantsuse kabineti koosolek on määratud esmaspäewa pärastlõunaks. Ministrite nõukogu koosolek president Lebruni juhatusel peetakse teisipäewa hommikul. Wälisminister Bonnet, kasutades waheaega, sõitis laupäewa õhtul Genfi. Teda oodatakse Pariisi tagasi esmaspäewal.

Kuigi seisukorda peetakse tõsiseks, ei ilmu Briti walitsuse liikmed liiga pessimistlikus meeleolus esmaspäewasele kabineti koosolekule, nagu Renteri parlamendi korrespondent kuuleb. Toonitatakse, et Hitler on korduswalt wäljendanud oma rahutahet, ja et ei ole mingit põhjust arwata, et Hitler ei ole seda tõsiselt mõtelnud. Siiski peetakse wäga tähtsaks, et Saksa walitsus ei teeks endale mingisuguseid illusioone peaminister Chamberlaini 24. märtsi ja sir John Simoni 27. augusti seletuste täpse mõtte kohta. Saksa walitsus ei pea lootma, et tema sõjakäik Tshehhoslowakkia wastu wõiks saada lühike ja edukas, ja et ei ole karta kõigepealt Prantsusmaa ja hiljem Inglismaa waheleseg amist. Ses asjas Inglismaal on tihe kontakt Prantsusmaaga. Samuti peab Briti walitsus ses asjas tihedat kontakti dominioonidega.

Londonis arwatakse, et kuristik, mis lahutab sudeetlasi ja Tshehhoslowakkia walitsust, on muutunud tunduwalt kitsamaks Praha nute ettepanekute tagajärjel. Kuigi need ettepanekud majawad weel selgitusi mõninga is punktides, ei saa praeguses järgus enam ette tuua mingit põhjust, mis wõiks õigustada läbirääkimiste katkestamist mingi ägedama lahenduse kasuks. Londoni seisukoht on, et pärast seda, kui on saawutatud sellist edu rahuliste abinõudega, leiaks jõu tarwitamine hukkamõistmist kogu maailma poolt. Iga suur konflikt wõib saada hukatuslikuks Euroopale, ja seepärast Briti walitsus teeb kõik, mis on tema wõimuses, et wältida sellist konflikti.

Plahvatuse oht.

Saksa väed liiguvad piiri taga.

Pühapäewal teatas Reuter Prahast:

Üldiselt arwatakse, et lähema 48 tunni jooksul selgub, kas läbirääkimised Tshehhoslowakkia walitsuse ja sudeetlaste wahel wõiwad areneda rahus wõi kas Saksamaa püüab sundida peale lahendust jõuga. Kui Saksamaa seda katset teeb, siis see tähendab sõda. Seisukord on endiselt wäga pinew. Seda pinewust õhutatakse pidewalt propagandaga. Kergesti wõib sellest pinewusest tekkida tõsiseid wahejuhtumeid. Sudeetlased pidasid seni walju distsipliini meeleawalduste asjus. Nüüd on juhid neile selles suhtes annud täieliku wabaduse. Selle tõttu meeleawaldused kipuwad wõtma prowokatsioonilise ilme. Peagu wahetpidamata tuleb teateid üha suuremaist wahejuhtumeist. Nüüd on tshehhid need, kes püüawad endid tagasi hoida. Kuna aga paljud rahwussotsialistide ärewuskeskused on ühtlasi sõjawäelised keskused, siis wõib kergesti tekkida plahwatus. Siiski ei ole Prahas märgata mingit erilist ärewust, weel wähem paanikat.

Ühenduses mõnede Londoni lehtede teadetega Saksa wägede koondamisest Tshehhoslowakkia piirile, Reuteri korrespondent Prahas teatab, et kuigi piiri taga on märgata teatawat sõjawäelist tegewust, ei ole see asjaolu tekitanud Prahas mingit erilist ärewust.

Henderson ei rääkinud Hitleriga.

Laupäewal saabus Londoni Briti suursaadik Hendersoni aruanne tema wiimasest kõnelusest Saksa wälisministri von Ribbentropiga Nürnbergis. See aruanne tuli kohe arutusele Downing Streetil. Nõupidamisest wõtsid osa peaminister Chamberlain, wälisminister lord Halifax, warakantsler sir John Simon, siseminister Hoare, wälisministeeriumi alatine alamriigisekretär Cadogan ja walitsuse diplomaatlik nõuandja Vansittart. Laupäewase nõupidamise tulemuste kohta ei awaldatud mingit teadaannet.

Nagu Londoni autoriteetseist ringkonnist kuuldub, on Briti suursaadikul Hendersonil Nürnbergis olnud häid juhuseid kohata seal kokku tulnud tähtsamaid Saksamaa juhte. Kuid temal **ei ole seni olnud mingit [illegible] kimist Hitleri endaga,** wälja arwatud üldist laadi kõnelus diplomaatide wastuwõtul. Ka ei ole Henderson seni palunud enda wastuwõtmist Hitleri poolt. Sellest hoolimata on täielik põhjus arwata, et Saksamaa juhid on täielikult informeeritud Briti walitsuse seisukohast. (Reuter.)

Pühapäewa õhtul saadi teada, et Briti suursaadikul Hendersonil on olnud kohtamine von Neurathiga. Henderson sõidab Berliini tagasi kesköö l. Ta ikkagi ei käinud Hitleri juurel. Ka ei ole tal olnud uut kohtamist Saksa wälisministri von Ribbentropiga.

Göring täristab mõõka.

„Naeruväärsed kääbused Prahas ei tohi enam puutuda meie suguvendadesse", hüüdis ta.

Marssal Göring, kõneldes laupäewal Nürnbergis neliaastaku saawutustest, toonitas muuseas, et nued Saksa kindlustused Reini ääres on läbimurdmatud. Mitte kunagi warem ajaloo kestes Saksamaa ei ole olnud nii tugew, nii kindel ja nii üksmeelne, kui praegu. Mingi wõim maailmas ei suutwat läbi murda neid kindlustusi, mis mitmes liinis on püstitatud Saksa läänepiiri kaitseks. Göring lisas, et Saksamaa relwatehased, lennukitehased ja laewatehased töötawad praegu suurima kiirusega.

Edasi Göring tähendas oma kõnes, et ainukesed maad Euroopas, kes töötawad rahu kasuks, on Saksamaa ja Itaalia. Tshehhoslowakkia kohta Göring ütles sõna-sõnalt: „Meie teame, kui wäljakannatamatu see on, et üks wilets rahwas — Jumal teab, kust ta on tulnud — rõhub üht kõrgesti tsiwiliseeritud rahwast. Meie teame, kes toetab neid naeruwäärseid kääbuseid Prahas. See on Moskwa."

Göring lisas weel, et ilma liialdamata Saksamaa õhulaewastik on tugewaim maailmas. (Reuter.)

*

Berliini lehed kommenteeriwad marssal Göringi eilset kõnet Nürnbergis kui hoiatust wälismaale, eriti Tshehhoslowakkiale. Ühtlasi toonitatakse Saksa rahwa usku endasse ja oma juhtidesse. „Praha prowokatsioonid" ei suutwat kõigutada seda usku.

„Völkischer Beobachter" kirjutab suures punases pealkirjas: „Nürnberg Tshehhi prowokatsioonide wastu". Leht tõstab esile Göringi sõnad: „Meie ei luba enam puutuda meie Saksa sugulastele". Rahwussotsialistlikku erakonna peahäälekandja ütleb lõpuks: Marssal Göringi seletus on igas suhtes esmajärgulise tähtsusega poliitiline akt, mitte ainult oma sisu poolest, waid ka selle psühholoogilise mõju poolest, mida ta riigis ja wälismaal awaldab.

Artiklis, mis kannab pealkirja „Tõsine sõna Inglismaale", „Berliner Börsenzeitung" kirjutab: Seisukorra tõsiduse pärast on tarwis juhtida teatawate wälismaiste ringkondade tähelepanu sellele wastutusele, mida nad endile wõtawad oma käitumisega Tshehhoslowakkia asääris. (Havas.)

Sudeetlaste juht

Konrad Henlein (äärmine vasakul) viibis Hitleri aukülalisena Nürnbergis, kus rahvussotsialistlikul parteipäeval oodati otsuse langetamist edasipidise võitluse käigu kohta Tshehhoslovakkias. Henleinist edasi istuvad: Saksa noorte juht Baldur Schirach, juudivastase võitluse juht ja kuulsa „Stürmeri" väljaandja Julius Streicher, ringkonnajuht Wagner.

Lahingkool - parim wäeosa ratsawõistlustel.

Ülerriigilised sõjawäe ratsawõistlused lõppesid pühapäewa õhtul. Nagu kokkuwõtteist nähtub, osutus wõistlustest osawõtnud wäeosadest paremaks lahingkool. Selle wäeosa ohwitserid tulid kõigil aladel, millistest nad osa wõtsid, ka kohtadele. Samuti wõistlesid edukalt selle üksuse allohwitserid. Wõistlused möödusid kõigiti korralikult ja wahejuhtumiteta. Seekordseil wõistlusil oli wälja pandud eriti rohkesti wäärtuslikke auhindu, millistest suur hulk oli annetatud mitmesuguste asutuste ja isikute poolt. Individuaalauhindade koguwäärtus tõusis üle 3.000 krooni.

Peaminister K. Eenpalu annab üle Vabariigi Presidendi auhinna lahingkooli esindajale major Nortmaale.

Ka Vene väed liikvel?

Havas teatab tähtsaist sõjalisist ettevalmistusist Vene idapiiril.

ETA. Moskwa 11. sept.

(Havas.) Paistab, et Nõukogude Liidu läänepiiril on tehtud tähtsaid sõjalisi ettewalmistusi. Pärast Austria ühendamist Saksamaaga on Kiiewi ja Walge-Wenemaa sõjawäeringkonnad muudetud erilisteks sõjawäeringkondadeks. Praegu on Nõukogude Liidus käimas uute nekrutite wõtmine, kuid aastakäiku, kes oma aja on ära teeninud, ei ole weel wabastatud. Asja lõppesid sõjawäemanöowrid ülalnimetatud sõjawäeringkondades, samuti Moskwa sõjawäeringkonnas. Sel puhul wõidi maanteedel liikumas näha lõpmatuid motoriseeritud wäeosi. On tõenäoline, et sõjawäed, kes wõtsid osa neist manöowritest, ei ole mitte kõik tagasi läinud oma talwekorteritesse. Tuleb tähendada, et Nõukogude Liidus kutsutakse reserwwäelased õppustele tawaliselt sügisel, ja et sõjawäe moonatagawarade täiendamine toimub tänawu intensiiwselt kogu aasta kestes.

ETA. Nürnberg, 11. sept.

(Reuter.) Rahwussotsialistide parteikongressil laupäewal kõnet pidades propagandaminister Göbbels kõneles „punasest ähwardusest Tshehhoslowakkias". Ta ütles, et Praha on nüüd saanud Kominterni keskuseks Euroopale. Bolshewismist Tshehhoslowakkias wõiwat tekkida wäga tõsiseid sündmusi.

Inglise-Prantsuse kindralstaabid alustasid koostööd.

ETA. London, 12. sept.

(Reuter.) Pariisist teatatakse, et on asutud samme nõupidamisteks Prantsuse ja Briti sõjawäeliste ekspertide wahel 1936. aasta kokkuleppe alusel. Ent Londonis ei ole saadud sellele teatele weel mingit ametlikku kinnitust.

Prantsusmaa on sõjaväeliselt valmis.

ETA. Pariis, 12. sept.

(Reuter.) Ühe sõjamälestussamba awamisel Noyon'is siseminister Sarraut pidas tulise kõne, milles ta toonitas Prantsusmaa sõjawäelist walmisolekut. Olles kõnelnud Prantsusmaa suurtest pingutustest Maailmasõjas ja pärastistest ülesehitustööst, Sarraut hüüdis: „Kes julgeb ütelda, et Prantsusmaa ei suuda wõi ei taha, kui olukord seda nõuab, uuesti päästa oma saatust?" Selle kohta ei tohi olla mingit arusaamatust wälismaal, kus meie lahkuminekute kajad, liialdatuina huwitatud propagandast, wõiwad tekitada kuritahtlikke kawatusi. Homme, kui hädaoht kutsub, Prantsusmaa leiab end silmapilk uuesti üksmeelsena, nagu igakord, kui teda ähwardas wäline hädaoht."

Narva jahimehed soovivad jahiseaduse muutmist.

Narwa jahispordi-harrastajad tahawad esineda Põllutööministeeriumis palwega, et muudetaks ära praegu kehtiwast jahiseadusest punkt, mis keelab kõrgemate koertega jahil käimise. Põhjusena mainitakse seda, et Narwa ümbruse metsad on üldiselt soised, mille tagajärjel wäikeste koertega jaht osutub wõimatuks. Jahimehed loodawad, et kui jahiseaduses nimetatud punkti ei saa muuta üleriigilises ulatuses, siis tuldaks wastu wähemalt Ida-Wirumaa jahimeestele.

Venevere tuletõrje saab maja.

Wenewere tuletõrjekogul on praegu käsil uue maja ehitamine, mille järele on ümberkaudne tuletõrjepere juba aastaid suurt puudust tunnud. Hoone on juba katuse alla wiidud ning tööde lõpetamisega rutatakse. Maja ehitatakse ümber endisest mõisa hoonest; ta on kahekordne kiwiehitus. Wenewere tuletõrje kodu mahutab endasse kogu ruumid, woolikutetorni, suure saali, ning sissetuleku leidmise mõttes ehitatakse sinna wäljaüürimiseks ka kaupluseruumid.

Sooharimine tõstab talu jõukust.

Oswald Düüna „Alliku" talu omanik Järwakandi wallas Rapla konwendis on juba wana uudismaaharija, kuna neid töid alustati juba 1931. aastal. Selleks on hr. Düünal olnud paratamatu tarwidus, kuna 46,6 ha suurusest talust on 23,0 ha soo, mis karjamaana andis ainult 200 söötühikut hektaarilt wäärtuseta sööta. Põllugi pind (8,4 ha) oli kehw, nii et elamiswõimaluste parandamiseks tuli otsida abinõusid ja selleks osutus sookultuur. Waatamata suurele tööle äärmiselt känduderohkel ja mättarikkal maal, olid wäikese alguse töötulemused niiwõrd head, et peremees töö kiiremaks läbiwiimiseks sõandas teha isegi maaparanduseks laenu. Hektaari ülesharimine on maksma läinud ühes kraawitusega 250—300 krooni. Ka kultuuridega on olnud äpardusi, kuna kogemuste puudusel mõnikord ei saanud wäetus küllalt otstarbekohane ja mõnikord jälle oli külw liiga tihe — selletõttu esines ikaldus saakides ja harwendamist liiga tiheda külwi tõttu. Kuid waatamata kõigile on saagid soost olnud keskmiselt tublisti kõrgemad kui wanadelt põldudelt, eriti wiimasel ajal, mil saadud kogemuste tagajärjed ühes asjatundlikkude nõuannetega eritundjate poolt on töötulemusi tunduwalt kindlustanud.

Tänini on üles haritud 7,6 ha soo, sellest on 2,2 ha praegu eelwiljade all, 2,1 ha kasutatakse kultuurheinamaana, kuna 1,6 ha'le on rajatud karjakoplid. Ülesharimisel on, osalt juba künnikõlblikuna, 2,1 ha maad.

Eelwiljadena on kaswatatud segawilja — heinaks ja rukist. Eelwilju on senini peetud 2 aastat.

Wäetuseks uudismaadele on antud: kaalisoola kuni 200 kg, fosforiiti kuni 200 kg ja superfosfaati kuni 200 kg pro ha.

Kuna kultuurheina seemnesegud senini on koostatud lühiaegsetele waheldusnõutudele wastawad, siis hilisemate aastate wäetus on olnud kuni pool nõrgem. See pole päris õige, kuid on senini talu majandamise seisukohalt olnud tarwilik, kuna talule on tarwis olnud terawilju ja neid kaswatatakse gi sool enne uudismaale uue heina seemne külimist paar aastat. Senini on heinasaagid ha'lt olnud 1000 kg piirides. Kui kord on karja arendamine jõudnud küllaldasele kõrgusele ja saagid põldudelt sagedama wäetamisega (muidugi ka harimise) tõttu tõusnud tarwilikule tasemele, siis enam pole sellane sookasutamine õige — waid tuleb asuda püsiwa ja wäärtusliku heinakamara loomisele.

Senisedki töötulemused on taluolusid tunduwalt muutnud. Kari on kaswanud 4 lehma, 9 sea ja mõne lamba wõrra ja peremees arwab, et saagid wanadeltki põldudelt on tõusnud 15—20% wõrra. Wastawaid uurimuslikke andmeid hr. Düüna majapidamise kohta pole praegu käepärast, kuid hr. Düüna arwates on elujärg temal käsikäes uudismaade harimisele asumisega tunduwalt paranenud, waatamata wõetud maaparanduslaenule. Edaspidiseks, kui kogu soo on üles haritud ja parandatud karja ning sigade materjal, loodab usin töömees weelgi paremaid ainelisi elamiswõimaluſi.

Wõimiswõistlusi suguhobustele.

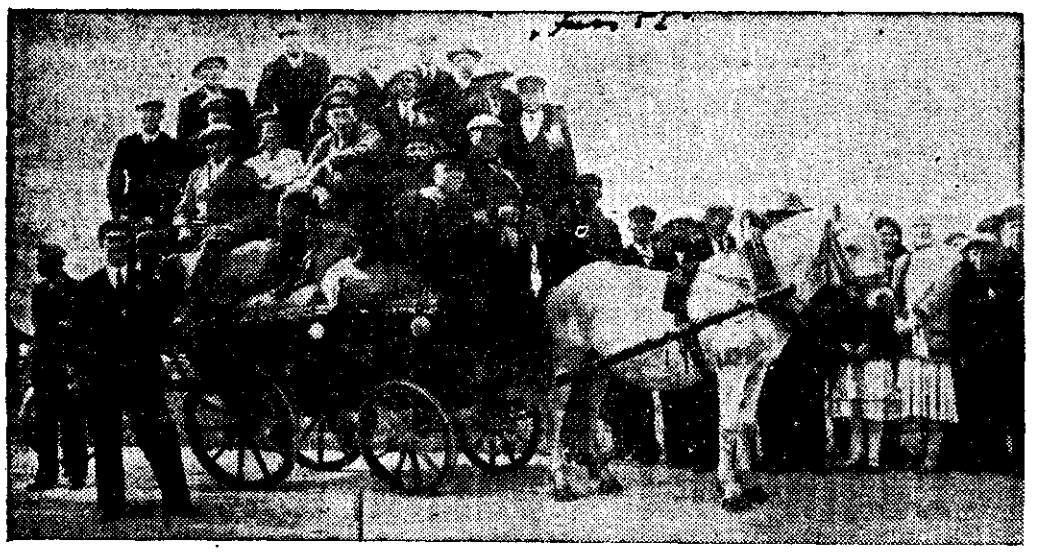

Eesti tõugu rekordtäkk „Juss 5 E" 1932. a. weowõistlustel, kus wedas 4455 kg. (272 pd.).

Põllutööministeerium korraldab alates 15. septembrist mitmes kohas üle riigi suguhobuste wõimiswõistlusi nende maksimaalse weoõime kindlaksmääramiseks.

Wõistlusi korraldatakse nii sugumäradele kui ka täkkudele selleks, et leida, missugused suguhobused on jõulisemad teistest, et siis neist paremaid-jõulisemaid edasi aretades saaks nende järglas-põlwedest jõulisemaid tööhobuseid. Senini waliti hobuseid ainult tema wälimiku — eksterjöörі järele, kusjuures üksikute hobuste n. ö. isikupärane jõulisus hindamata jäi. Hobuse jõulisus oleneb peale keha omaduste — tema sitkusest, wastupanust ja weotahtest.

Wanemal ajal korraldati hobuse maksimaalse weowõime kindlaksmääramiseks wõistlusi selliselt, nagu meie pildist näha, s. o. wanker koormati liiwakottide ja inimestega — see andis küll suurt effekti, kuid polnud päris täpne, kuna teevolud üksikutel wõistlustel polnud wõrdsed. Niisiid korraldatawail wõistlusil kontrollitakse hobuste weowõimet eriline jõumõõtjaga, missugune on ühendatud autoga. Nimetatud jõumõõtja registreerib hobuse täpse weowõime — ja siin ei tule arwesse ka teevolud.

Wõistlusi korraldatakse tänawu 15. septembril Rakweres ardenni hobustele, 16. septembril Paides ja Põltsamaal tori hobustele ja 17. septembril Tähtwere riigimõisas torihobustele ning Wana-Kuustes J. Ottase talus — ardenni hobustele.

Salla lapitalud kruntimisele.

Küla, kus talude krundid on kuni 3 km pikkused. Nad koosnevad 14—15 osast, mis asuvad üksteisest kuni 7 km kaugusel.

Lõuna-Wirumaal asetseva Salla walla samanimeline küla on omapärane ja meenutab esimesel pilgul wene küla, kuna hooned on rajatud teeweerde ridastikku: ikka elumaja rööbiti teega ning kõrwalhooned otsapidi. Külas on 12 talu; iga talu põllud koosnewad 14—15 osast, mis paiguti kuni 8 km üksteisest eemal. Üksikud osad moodustawad endist kuni 3 km pikkusi ja umbes 40 meetri laiusi ribasid, mis ulatuwad üle Pandiwere kõrgustiku kõrgema tipu — Emumäe. Selline olukord pole põrmugi soodne põlluharimiseks, sest raske on sõnnikut wedada kaugele põllu tagaotsa, liiatigi kui weel tuleb tõusta umbes poolteise kilomeetri ulatuses järjest mäkke. Ühe koormaga ülessaamine wäsitab hobust rohkem kui kümmekond kilomeetrit wedu maanteel. Ja nii on jäetudki põldude tagaotsad sööti ja sõnnikuta ning need ei anna ka harimisegi korral nimetamiswäärset saaki. Kuid kündmisegagi on raskusi, sest ülesmäge hobused ei jõua pidewalt wedada, mistõttu tühjalt minnakse mäele ja tullakse siis alla waoga. Põikikündi ei saa üldse teha, ja sageli on olukordi, kus tuleb oma põllule pääsemiseks minna naabri wiljast läbi.

Tegemist pole siin mitte wene hingemaadega, waid küla tekkimine oli teisjuguses olukorras. 1873. a. ostsid tookordsed rentnikud kogu küla maa-ala mõisnikult ära. Kuna umbes 500 ha maad oli headuselt mitmesugune, siis otsustati lasta maamõõtjal jagada nii, et igaüks saab head ja halba maad wõrdselt. Maamõõtja nii tegigi. Nii need ribad tekkisid. Karjamaad ning heinamaad tulid siiski rohkem kandilised, kuna seal oli maapind ühtlasem. Igale talule tuli umbes 10 ha põldu, kogusummas on talu suurus 30—40 tiinu.

Emumägi on osalt aga hea põllumaa. Huwitaw on märkida, et wili kaswab mäe otsas paremini kui mäejalal. Ka ei karda mäe otsas põllul wili ka põudagi.

Nüüd on kerkinud üles küla uuesti kruntimine, selline soow on esitatud nelja talupidaja poolt, ent sellega on ka raskusi. Üks on oma koha paremini korrastanud, kiwidest puhastanud ja wäetanudki kui teine, mispärast jaotamine tekitab tuska.

Üldse on küla rahwas enamikus üksteisega sugulased, kuna on kombeks oma külast naisi wõtta. Ka muidu on läbisaamine hea ja ühiselt tehakse paljugi töid.

Liikuv kartuliaurutaja hakkab põllumeeste juures tööle.

Möödunud pühapäewasel Tallinna põllumajanduslikul näitusel oli esmakordselt wäljas liikuw kartuliaurutaja, mille ülesanne on aurutada kartuleid sileerimiseks. Saksamaal on niisugused kartuliaurutajad wäga lewinenud ja liiguwad peale kartuliwõtmist talust talusse, et aurutada kartuleid sileerimiseks. Teatawasti sileerimisel on kartuli juures toidainete kaod hoopis wäiksemad kui kuhjas wõi keldris hoidmisel. Ja sead söömad sileeritud kartuleid niisama hästi kui toorelt keedetud kartuleid.

Esimese aurutamisseadeldise meile tellis wälja E. Kartulikaswatajate Ühing. See aurutaja on liikuw ja läheb peale kartuliwõtmist liikuma tänawuseks sileerimise hooajaks **Tallinna, Rakwere, Wõhma** ja **Ambla** ümbrusesse. Talupidajad, kes nimetatud maakohtade ümbruses soowiwad ka endal kartuleid lasta sileerida ja kellel wastawad siloaugud walmis, teatagu sellest wõimalikult lähemal ajal E. Kartulikaswatajate Ühingule, Tallinnas, Pikk t. 40.

Sugulambad on tänavu hinnas tõusnud ja neid on wähe saada.

Põllumeestel, kes soowiwad tänawu saada ja osta tõulambaid, tuleb pöörduda kohaliku maatulunduskonsulendi poole, kes soowiawaldused saadab edasi E. Lambakaswatajate seltsile. Kuna tänawu on sugumaterjali wähe saada, siis suguloomi antakse neile majapidamistele, keda soowitab maatulunduskonsulent ja kus on eeldusi sugulammaste korralikuks pidamiseks ja suguloomade lewitamiseks.

Sugulammaste hindu on tänawu tõstetud. Nii maksab sugujäär 60 kr., millest pool summat, s. o. 30 kr., tuleb jääraostjal maksta, kuna poole tasub Põllutöökoda. Utede hind on puhtawerelistel 40—50 krooni tiikt ja nende ostmisel toetust ei maksta.

Seemnekartulite ülesvõtmine ja müük algab.

Talupidajatele, kes kaswatawad seemnekartuleid ja lasid oma põllud tänawu suwel tunnustada, saadetakse neil päewil tunnustamise lehed wälja. Nendel lehtedel on märgitud, missugusesse klassi kellegi seemnekartul langes. Tunnustamislehti ei saadeta wälja ainult nendele seemnekaswatajatele, kellede põllud küll tunnustati, kuid kes senini ei ole tunnustamise tasu E. Kartulikaswatajate ühingule ära tasunud.

Üldiselt on seemnekartulikaswatajad hoolitsenud kartulipõldude eest tänawu enam kui waremalt. Eriti on paranenud sordipuhtus wõõrastest sortidest. Seemnekartulikaswatajad on õppinud aastaaastalt ise rohkem eraldama wõõraid sorte, ka on suureks abiks siin ringilikuwad E. Kartulikaswatajate Ühingu poolt läima pandud seemnepõldude puhastajad. Tänawu loodetakse, et tunnustatud põldudest läheb 1. klassi terwelt 80 protsenti. Põua tõttu ei ole aga kartulikasw tänawu hea ja wäljaand wõib wäikeseks jääda.

Kuna warajasematel sortidel kartulipealised on lehemädaniku poolt häwitatud ja need enam juure ei kaswa, siis alustatakse seemnekartuli eksportõride poolt seemnekartuli wastuwõtmist 20. septembri ümber.

Hiigelliblikas Virumaal.

Wiru-Maidla wallas Aidu-Nõmme külas lendas Ewald Lauri elutuppa lambitule peale lahtisest aknast sisse haruldaselt suur liblikas. Mees püüdis liblika kinni ja mõõtmisel selgus, et liblika kere pikkus oli 8 sm., kuna tiibade laius oli lahtitõmmatult 12 sm. Mustpunane-halli-triibuline keha oli sõrmejämedune.

Uusi põllutööriista.

Kultivaator — reaskülvimasin.

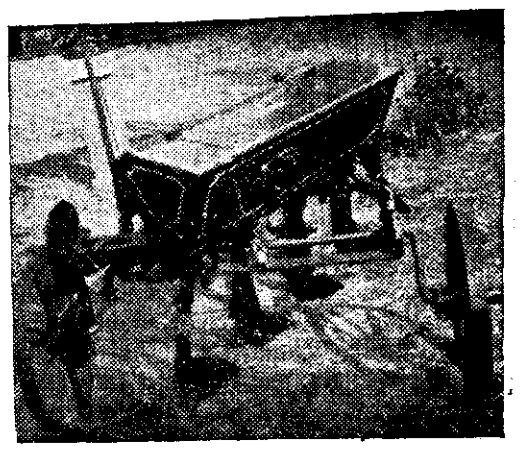

Tänawustel põllumajanduslikel näitustel oli esitatud kodumaa tööstuste poolt hulk uusi põllutööriistu ja -masinaid, mis meie põllumeestele wastawates oludes üsna kasulikud wõiwad olla. Nii on juuresolewal pildil toodud kultiwaator-reaskülwimasin, mis wõiks sobiw olla wäiketaludele, kus kapitalipuudusel ei jõuta muretseda reaskülwimasinat eraldi. Siin on reaskülwaja kast monteeritaw harilikku kultiwaatori peale, kusjuures seemne liigutamiseks külwikastis, et wäljajookju auk ei ummistuks, on wastawad hammasrattad kinnitatud kultiwaatori ratta juure. Külwikast on kinnitatud põiki kultiwaatori raamile ja iga kultiwaatori wedru külge kinnitatud saha taga lõpeb torule, mida mööda juhitakse seeme sahakesega tehtud wakku. Wagu langeb jälle ise kinni. Ka ennemalt on meil walmistatud selletüübilisi reaskülwajaid, kuid need ei ole meil läbi lõõnd seepärast, et neil oli tehnilisi puudusi ja nad olid ehituselt nõrgad. Ka kippusid need külwimasinad ebatasasel põllul madalamates kohtades seemet maa peale jätma. Käesolewal aastal näitustele wäljapandud masinaid ei ole meil katsejaamades senini weel proowitud.

Mättalõikaja.

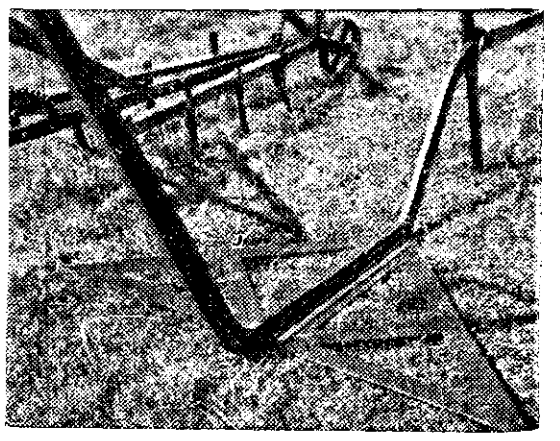

Edasi oli näitustel kodumaa tööstuselt wäljas heinamaa silija-mättalõikaja. Nagu pildilt näha, on see riist hobusega weetaw ja kui seda juhtida mätta keskkohta, siis lõikab wastaw tera mätta maaga tasaselt läbi. Lõike kolmnurkade keskel olew tugirand ei lase lõikenugadel mättast kõrwale põikuda. Seda riista tuleb muidugi tihti teritada, et see hästi lõikaks. See riist on kasutataw heinamaa silimisel, kus mitte liiga kõwad mättad ei ole.

Poola põllutööliste asjus.

Poola töölised on seotud lepinguga talude kuni 15. nowembrini ja enne seda tähtaega ei wõi neid wallandada. Siiski on juba mitmel pool maal ette tulnud juhtumeid, kus talupidajad, selle järele kui poolakad on ära teinud hädalisemad tööd, on poolakaile tasumud saadaolewa palga ja nad minema saatnud. Põllutöökoja andmeil on ka tulnud ette juhtumeid, kus töölise elu on püütud teha kibedaks, et sellega sundida töölist kohalt lahkuma, mille tagajärjel peremehel awaneb wõimalus kinni pidada töölisel ühe kuu palk ja wabaneda tagasisõiduks ettenähtud summa tasumisest. Säärane teguwiis on täiesti lubamatu ja wõib raskendada tööliste saamist tulewal aastal ning toob kaela sekeldusi ja kohtuskäimisi. Juhul, kui on peremeestel töölistega mõnesuguseid arusaamatusi, on nõutaw, et peremehed peaksid töölistega asja selgitamiseks ilmuma Põllutöökoja tööbüroosse.

Valjem valve salaküttidele Viru metsades.

Wirumaa metsades on hakatud waljemat walwet teostama wäljastpoolt metsade piirkonda sõitnud jahimeeste üle. Tänawuse suwe jooksul märgati, et eriti Tallinnast käib palju jahimehi Wirumaa metsakülades, ilmselt sihiga, parajal silmapilgul salaküttimisele asuda. Samuti on tänawu ette tulnud juhtumeid, kus tundmatud salakütid relwadega metsaameinikkudele wastu hakkawad ning ka loomade suhtes äärmist hoolimatust näitawad. Ka loata kala- ja wähjapüüdjate seas on suur osa kaugemalt sõitnud mehi. Et sissesõitnud salaküttidest wabaneda, pööratakse nüüd erilist tähelepanu igale wõõrale, kes wähematki kahtlust äratab.

8 talu Kivióli tööstuse alla.

Sala küla maid hinnati teiskordselt. — Uus hinne endisest 68 prots. kõrgem.

Seitsme talu eest üle 80.000 krooni.

Kiwióli tööstuse ja 8 Sala küla põllupidaja wahelises protsessis toimus reedel, 9. sept. Rakweres Wiru maawalitsuse ruumes nn. „wöörandamiskohus", kus suurem komisjon hindas teistkordselt wöörandamisele kuuluwate talundite wäärtust, kuna talupidajad ei rahuldunud esimese hindamisega. Hindamiskomisjoni koosolek kestis hommiku kella 10 kuni kella 17, seega 7 tundi. mille järele kuulutati välja uue hindamise tulemused. Need olid endistest keskmiselt 68% kõrgemad. Kas weel lõplikult jääb wöörandamine jõusse, see oleneb Riigikohtust, sest neli põllupidajat pole mingi hinna eest wöörandamisega nõus ja on esitanud protesti, mida weel pole aga lõplikult ära otsustatud. Pooleli on ka kahjutasunõudmise protsess Kiwióli tööstuse wastu. Tööstusele wöörandatakse umbes 250 ha maad.

Protsess sai alguse talupidajate poolt esitatud kahjutasunõudmisest käitise wastu. Allmaakaewanduse tõttu olid Sala küla 8 põllupidaja krundid kaotanud palju oma wäärtusest. Maad olid wajunud kurruliseks.

tihti juhtus töötamisel sisselangemisi.

Weel wähem pidas alt õõnestatud maapind niiskust, mistõttu ka wiljade kasw oli wilets, eriti weel kuiwematel suwedel. Kuna talude wäärtuse ja saagi wähenemine täiel määral tingitud allmaakaewandusest, mida kinnitas ka põllutöökoja ekspertiis- siis esinesid talupidajad kahjutasunõudmisega käitise juhatusele. Kui sealt keelduti kahjutasu maksmast, siis pöörati kohtu poole. Praegu on see protsess alles pooleli.

Käitise juhatus esitas aga enda poolt mäeseaduse alusel talude wöörandamisnõude, tööstuse laiendamise wajadusega põhjendades. Wöörandamise palwe rahuldatigi Majandusministeeriumi mäeameti poolt, kuid selle otsusega ei jäänud põllupidajad rahule wajd

neli põllupidajat esitasid Riigikohtusse protesti wöörandamisotsuse tühistamiseks.

See pole aga weel lõplikult otsustatud.

Käsitkes wöörandamisotsusega toimus aga ka wöörandatud maade, majade ja muude kinniswara-osade hindamine, kuna wabatahtlikku kokkulepet ei saawutatud. Hindamist toimetas mäeseaduse alusel wastaw komisjon, kuhu kuulusid mäeameti juhataja, Wiru maawalitsuse esindaja, Erra wallaomawalitsuse esindaja ning mõlema poole eksperdid. Selle hindamise järgi tulnuks käitisel maksta 8 talupidajale kokku ümmarguselt 57.000 kr.

Hindamine ei rahuldanud aga talupidajaid ja seetõttu toimuski reedel nüüd uus komisjonikoosolek, kusjuures ekspertideks olid komisjonis maakonsulent T. Takjas, ehituskonsulent H. Papp ja metsanduskonsulent A. Suuroja talupidajate poolt, kuna Kiwióli ekspertideks olid insenerid K. Soosaar ja F. Aerfeldt. Eksperdid olid enne kohapeal teinud mõõtmist ja hindamist. Wöörandamiskomisjoni kuulusid weel peale mainitud ekspertide mäeameti juh. insl. Armann, Rakwere metsaülem Kull, maawalitsuse esindaja M. Soosalu ja Erra wallawanem Eero. Põllupidajate wolinikuna esines adw. P. Randmets, käitise wolinikuks oli P. Brandt.

Komisjon wõttis arwesse hindamisel mitmesuguseid asjaolusid. Leiti, et talupidajad peawad saama wöörandatud maa eest hinna, mis wõimaldab

mujalt osta asemele samasuguseid talusid,

samuti tuleb maksta ka metsa eest tasu 60% kõrgemalt kui taksihind, sest tawaliselt saadakse müügil ikkagi rohkem. Põllumaa hinnaks kujunes komisjoni hindel keskmiselt 300 kr. ha, heinamaal 200 ja karjamaal 150 kr. ha, kusjuures metsa hinnati eraldi. Ka hinnati eraldi kaewud, aiad, põõsastared, hooned jne., mille tulemuseks hinne kujunes järgmiseks (sulgudes esimese hindamise tulemused):

Pauline Jiskül	kr. 11.466	(7.460)
Kaarel Unus	kr. 13.782	(10.070)
Rudolf Sala	kr. 15.028	(8.700)
August Eero	kr. 7.162	(5.250)
Walter Eero	kr. 10.134	(6.548)
Oskar ja Arnold Pikhofid	kr. 13.028	(10.000)
Alfred Lepalaane	12.581	(9.000)
Kokku	Kr. 83.181	(57.028)

Kahekšanda talu maid ei saadud wormilistel põhjustel hinnata, kuna see talund kuulub pärijaile ja pole weel pärijad kinnitatud, kes wõiksid esineda seadusõigusliku peremehena. Kohta kasutab praegu üks pärijaist — Jaan Rahu.

Talupidajatel tuleks oma kohtadelt lahkuda 1. maist 1939. a. Lahkuda aga ei taheta, kuna leitakse, et kolimine on raske, samuti on kahju oma elutööst talude korrastamisel ja ülesehitamisel.

Mesikäpa vingerpuss Rägavere talunikule.

Kui karul ja mehel on ühine mesipuu.

Wirumaal Rägawere wallas Kuiwajõe külas elutsew talupidaja J. Pikka leidis Anguse wahtkonnast läinud suwel suure metsmesilase pere, mille asukohaks oli mahasaetud puu. Kuna mesilaspere oli mee kogumisega alles kibekiiresti tegewuses, siis jättis J. Pikka mesilaspere puutumata ja kawatses sügisel mee järele minna. Nüüd, põllutöödest aega saades, wõttis mees kaks nõu kaasa ja läks metsa mee järele. Suurem osa puust oli küll endiselt paigal, kuid mesilaspere oli täielikult segi lööd ja mesi ära wiidud. Nagu lähemal waatlusel selgus, oli karu mehest ette jõudnud. Ka mesikäpp oli mesilasperele silma wisanud ning juba warasügisel sinna läinud mee järele. Wist oli mesilaspere aga kallaletungijale tugewasti naha peale kippunud, sest mee wõtmise juures oli karu wihaselt puud purustanud. Seest õõnes puu oli paiguti täiesti puruks kistud, nagu seda karud meewõtmise juures tawaliselt teewad, kui mesilased neile kallale on tunginud. Mesikäpp tegi nii puhta töö, et talunik ei saanud nüüd tilkagi mett. Mees kutsus „kuriteokohale" ka metsamehi ja näitas neile, millise pahanduse nende hoolealused talle teinud.

Haavatud karupoeg pääses eluga.

Läinud kuul Wirumaal Palasi küla lähedal erametsas salaküttide poolt haawatud karupoeg jäi metsaametnikkude arwates ellu, kuigi ta tõenäoliselt kaunis raskekujuliselt oli wigastatud. Kuna karta wõis, et salaküütid püüawad haawatud karupoega jälgida ja hukata, siis hoiti wigase looma liikumisfuund metsaametnike poolt täielises saladuses. Esialgu oli raske haawatud karu jälgida, ning teda otsiti mitmes metskonnas korraga taga. Arwatakse, et salaküütid tabasid karupoega jalast, purustades jalaluu. Kuna haawatud looma enam liikumas ei nähtud, siis tõenäoliselt ta jäi mõnda warjurikkasse kohta enwalwe tagas haawatud loomale rahu ning nast rawima. Metsameeste poolt teostatud sellepärast loodetakse, et karupoeg ellu jäi.

Kudina vallavanem M. Selgis 60-a.

11. septembril pühitses Kudina wallawanem ja Tartu maawolinik Mihkel Selgis oma 60. sünnipäewa. Ta on wallawanemaks juba 12 aastat. Raskemad ajad, nagu seda oli Eesti Wabadussõja aeg, juhtis ta wallaomawalitsuse tegewust ja juhib 1930. a. peale seda ka praegu edukalt, leplikuna ja kõigile wastutulelikuna.

Ei saa kuidagi uskuda, et M. Selgis on juba 60-a. Ta on weel täis nii nooruslikku elujõudu, alati röömus ja huumorikõllane, et teda wõiks alles 40-a. pidada, olgugi et ta elu on olnud juba warasest noorusest peale waid pidew töö.

Ta on üks nendest, kes tõsise eestlase püsiwuse ja wisadusega, oma kätetöö ja enesele wäärilise abikaasa seltsis on loonud enesele korraliku kodu.

Koolijuhataja A. Perandi juubel.

Laupäewal pühitses kahekordset juubelit Tartumaal Ropka walla Soinaste algkooli juhataja A. Perandi. Koos 60 a. sünnipäewaga tähistab juubilar ka 40-a. ametijuubelit. Sellest on ta oma wastutusrikast ülesannet täitnud 25 a. Soinastes. Peale kutsetöö on juubilar agaralt kaasa töötanud organisatsioonides, olles praeguseni reas neis juhtiwal kohal. Tuntud on A. Perandi ka kooliraamatute autorina ning kirjanduspõllul kus töötab koos abikaasa, naiskirjaniku Liisa Perandiga.

Üliõpilaskoor ei sõida enne 1940. a. Ameerikasse.

Eestis wiibiwal ülemaailmse üliõpilasmuusikaliidu esimehel Bartholomewil oli läbirääkimisi Akadeemilise Meeskoori kontsertmatka üle Ameerikasse koori juhataja R. Ritsinguga. Läbirääkimisel jõuti otsusele, et kontsertmatka enne 1940. aastat poleks wõimalik teostada. Seejuures tuleks koori liikmeil endil tasuda sõit üle ookeani, kuna muud kulud tasuksid ameeriklased.

Ette oleks nähtud Ameerikas esinemine raadios, üks suur kontsert ja rida wähemaid. Kontsertturnee läheks ainult läbi ookeani ääres asuwate Ameerika linnade.

Curtius wõttis kapist weel teise klaasi ja surus peagu täis weinipudeli kaenla alla. Strudthoff järgnes talle waikides.

Raamatukogutoa neli seina olid kõik kaetud lahtiste riiulitega, nii et waewalt wilkus pisut seina. Põrandast laeni oli tuba kuhjatud raamatutega — osa hinnalises köites, osa brosheeritult, pooleldi lahti lõikamata. Pikal madalal lauakesel lebas wirn teaduslikke ajakirju. Nurgas suur gloobus. Toa keskel suitsetamislaud, ümbritsetud neljast klubitoolist. Ainustki pilti, ainustki fotot, ainustki waasi.

Nõunik wajutas lambi põlema, walas klaasid täis ja lükkas külalise ette sigari- ja sigaretikarbi.

„Kõigepealt jooge," ütles ta klaasi tõstes. Talle polnud märkamatuks jäänud, et Strudthoff waewu oli suutnud oodata nende wäikeste ettewalmistuste lõppu ja et ta klaasi hoidew käsi wärises.

„Noh, jutustage!"

„Te teate, et olen Navarro mõrwari jälil —"

„Kuulen esmakordselt! Te alustasite, tähendab, tõesti iseseiswaid uurimusi?"

„Jaa — kuid sellest hiljem. Tegemist on millegi muuga — wõi ei: nende uurimuste ajal õppisin tundma proua Lersnerit... tahtsin talt midagi küsida... esmalt kohtles ta mind umbusaldusega... nägin teda wäljast, aias — jaa, seda tahtsin öelda. Esimeste sõnadega selgus, et meie wanemad olid olnud wäga head sõbrad —" Strudthoff haaras kähku klaasi, wein sattus hingekõrri ja ta hakkas köhima. „Wabandage, ma..." Korraga pahwatas ta: „Teda ei tohi wahistada, seda ei saa enam teha heaks!"

„Keda ei tohi wahistada?"

„Proua Lersnerit!"

„Proua Lersnerit wahistada? Rumalus! Keegi ei mõtle sellele?"

„Aga kui see tõesti on nii?" Strudthoff ristas käed põlwede ümber ja kummardus ettepoole. „Kuulsin seda temalt endalt!"

„Siis peab ju olema mingisuguseid, isegi wäga raskeid süütõendusi tema wastu. Seni ei langenud temale wähimatki kahtlust!"

„Nüüd leidub selliseid tõendusi!" Strudthoff hüppas üles. „Muidugi wäärtõendused, nagu Fritz May kohtagi. Üks kiri — ma ei tea täpselt, mis see sisaldab — on juba arwatawasti kriminaalkomissar Jastrowi kätes!"

Curtius waatles teda pead raputades. „Ei tunneks ma teid nii täpselt, arwaksin, et fantaseerite. Üks hetk." Ta tõusis, läks telefoni juurde, walis ühe numbri ja ootas. Ta seisis seal saledana, hästi pressitud ülikonnas, ja trummeldas sõrmedega kirjutuslauale. Ta pani toru jälle ära. „Jastrowiga ei saa ühendust." Ta sammus tagasi lauа juurde, haaras Strudthoffil isalikult õlgadest ja waatas talle uuriwalt näkku. „Wõib-olla fantaseerite tõesti? Wõib-olla on teie närwid rikkis?"

Strudthoff wiipas tõrjuwalt. „Ei, ei. Wõib-olla olen üle töötanud — ma pole juba aastaid lubanud endale puhkust — wõib-olla pole sellises seisukorras lendamine õige tegu — härra nõunik..."

Kui Sofie tahtis uksest wäljuda, ütles wanaproua järsku Jastrowile ettewaatlikult pilku heites: „Lõunatasin täna Edmundiga koos; kõnelesime sinust, su halwast terwislikust seisundist — et wajad hädasti kosutust... ta ütles mulle, et ta on walmis tooma igasugust ohwrit, igasugust!... Seda tahtsin sulle kiiresti weel öelda, kuna usun, et see lohutab sind..."

Sofie silmad lõid särama. Ta noogutas ja läks.

Ja nüüd oli wanaproua üksinda. Kõik oli tulnud nii ootamata ja järsku, et tal ei jäänud aega juhtunut täiel määral mõista. Ta kuulis samme trepil kaugenewat. Kuulis ukse sulgemist all. Kuulis Anni nutmapuhkemist. Ta taarus akna juurde ja nägi, kuidas Jastrow ja Sofie wäljusid aiawärawast. Sofie ei waadanud tagasi. Nad kadusid nurga taha.

Proua Lersner pidi istet wõtma. Ta wanad jalad wärisesid.

Ta hingas sügawalt — ükskord, teinekord. Enesejulgustamine ei aidanud midagi. Maksukäsud — salapärased wõlad, tume minewik — rewolwer klaweri sees — wangistamine. Proua Lersneri pea hakkas lühikese kaela otsas wõbisema.

See oli liig — jah, see oli liig.

See oli raskeim löök, mis teda eales tabanud. Ja ta polnud kogenud wähe raskusi. Tol korral, kui ta teine poeg lahingus sai surmawalt haawata, kui polnud aidanud enam laatsaret, arstid ega operatsioon. Ah, see löök oli olnud isegi raskem kui ta mehe äkiline surm aastate eest. Kuidas ta oli poja käerandmelt tõmmanud wäikese hõbedase uuri — tol hetkel oli just südaöö, mis tundus kestwat igawesti. Ja kuidas ta tundideweisi oli liikumatult istunud kitsa, wiletsa sängi kõrwal. Maa, mille pärast wõitles nii palju rahwaid, laius üle selle wäikese sängi oma metsade, steppide, kõrgendikkude, wulkaanide, järwede, merede, soode ja jõgedega. Kõige üle tähistaewas — kuid ta poega polnud enam. See oli hirmsaim hetk ta elus. Laatsareti ees metsas löödi trummi ja puhuti sarwe — ja ta pidi elama edasi. Milleks? Selleks, et nüüd näha, et ta minia...

Ta tõusis. Ta pidi Edmundile helistama.

28.

Oli juba hilisõhtu, kui Jastrow lõpetas tööpäewa. Ta sammus aeglaselt kodu poole. Kübarat hoidis ta käes.

„Pean selle üllatawa ja imetluswäärse pöörde suhtes jõudma täielikult selgusele. Kui ma homme loost teatan nõunik Curtiusele — kas lähen tema juurde büroosse, wõi helistan talle lihtsalt? — tahan kõike hoolikalt läbi kaaluda. Lähen parem isiklikult tema juurde."

Mida kõike ei juhtu maailmas! See Sofie Lersner!

Jastrow peatus kübaraäri akna taga ja waatles mitmesuguseid modelle ja hindu, teadmata, et tegi seda. Süttiw ja kustuw wärwiline walgusreklaam wastasmaja aknalt peegeldus ruutudes.

Sofiel oli Navarroga olnud suhteid — see ilmnes kirjast wastuwaidlematult. Mõrwaõõl leitud padrunikest oli pärit tema rewolwrist, nii kinnitasid asjatundjad.

Loomaarstlik NÕUANNE

Kanadel on maksahaigus?

Wastus Ing. nr. 8448. Teie küsimuses puudub lähem kirjeldus muutuste kohta kanamaksades, seepärast on siinkohal raske ütelda, misfuguse iseloomuga haigusega tegemist. Muutused kanamaksas tekiwad mitmesuguste teiste haiguste ja peamiselt nakkushaiguste tagajärjel, nagu koksidiidiose, tiifikus, tibude walgetaud, walgewerejus jne. Seepärast on soowitaw saata „Teatajale" lähem kirjeldus surnud wõi tapetud kanade maksades esinewate muutuste kohta, et siis täpsemalt saaks ära määrata haiguse tõrje suunda. Peale selle ei ole üleliigne, kui kirjeldate haiguse tunnuseid ka elawate kanade juures, s. o. kas kanad on kaalult kerged, kahwatud, kas sulekate on kohewil, kas nad on kõhust lahti, mis wärwi on roe jne. Soowitaw on näidata mõnda kana korjust ka loomaarstile kohapeal, siis saate otsekohe täpse haiguse teada ja ka rawi.

Nahahaigus wasikal.

Wastus Ing. nr. 2844. Nagu teie küsimusest selgub, on wasikal esinew kõõmetus ja karwa wäljalangemine lõua all ja kaelal tingitud erilisest nahahaigusest. Selle rawimiseks on soowitaw tarwitada järgmisi arstimeid: kõige paremini mõjub ordowini (põlewkiwitõrwa) ja piirituse segu pooleks, s. o. 1 : 1. Seda segu hõõruda mõne wana harjaga haigestunud kohtadele, soowitaw on segu enne pealehõõrumist natuke soendada. Peale selle wõib tarwitada weel mitmesuguseid linimente nimetatud haiguse rawiks, nagu kreoliini-linimenti, lubja-linimenti jne. Linimente tarwitades need enne pealehõõrumist haigele kohale tugewasti läbi loksutada. Haigus on täiesti rawitaw tähendatud rawiwahenditega, seepärast wõib wasika julgesti kaswuwasikaks jätta.

ÜLDINE NÕUANNE

Wastuseks Ingejale nr. 15021.

Kulude mõttes on kõige odawam lukusepaks õppimine meistri juures. Sel juhul peate aga ikkagi lõpetama tööstusõpilaste kooli, kuna ilma selleta ei pääse õppinud töölise eksamile. Tööstuskeskkoolis tuleb õppida 4 a. Ametkooli rauatöö osakonnas 2 a. Neile lisandub weel nõutaw praktikaaeg. Koolis õppides omate süstemaatilisema hariduse. Kooli peate aga astuma õppetöö algusel. Mis puutub meistri juures õppimisse, siis peate meistri leidma juba ise. Waewalt on õppima asudes loota tasu, kuna teie tööd ei tunne. Hiljem sünnib see kokkuleppel meistriga.

Wastuseks Ingejale nr. 14934.

Maja krohwides wäljaspoolt on tarwilik krohwi heaks säilimiseks, et palkidele lööksite püstlaud, millised peawad olema lõhestatud. Neile lööge siis krohwimatid. Krohwiks wäljaspool kipsi tarwitada ei wõi. Kasutage lupja ja tsementi.

Puutiimidest peetakse kõwemaks ja wastupidawamaks nahaliimi.

Wastuseks Ingejale nr. 12708.

Wärwimiseks õli- ja mitmesuguste teiste wärwidega leiate õpetust H. Welbergi raamatus: „Wajalisemaid wärwimiswiise". Raamat maksab ainult 25 senti. Seda saate tellida ja osta K. ü. „Agronoomilt" Tallinn, Pikk tn. 36. Wärwimise kohta on ilmunud ka teisi raamatuid.

Põllumajanduslikku nõuannet.

Raswaprovowist.

Wastus Ingejale nr. 5272. Piima alalhoiuks raswaprotsendi määramiseks tarwitataw aine, mis piima siniseks teeb, on arwatawasti wasesulfaat. Wasesulfaadil ei ole raswale ei söötwat ega ka wähendawat mõju. Raswaprotsendi määramisel võetawa piima ja lisaainete hulgad on kindlad. Nii tuleb raswaprotsendi määramiseks võtta 11 kuupsentim. piima, 10 sm³ wääwelhapet ja 1 sm³ amüülalkoholi. Piima ei tohi wähem ega rohkem võtta raswaprotsendi määramisel, sest see mõjub wastawalt raswaprotsendi suurusele, kuna piimast eraldatud raswa hulka loetakse mõõtastmikul ikkagi nõutawa hulga piima kohta. Wääwelhappe hulgal mõju ei ole, kuid raswaprotsendi määramisel peab ikkagi soowitatud kindla hulga võtma.

Puhtitud teri ei ole soowitaw kanadele sööta.

Wastus Ing. nr. 13270. Kui kodulinnudele suuremal hulgal sööta „Germisaniga" puhtitud wiljateri, siis wõiwad need linnu terwisele kahjulikult mõjuda ja ka surma tuua, kuna „Germisan" on mürk. Kui aga kanad kraabiwad kodu juures asuwalt külitud wiljapõllult mõne puhtitud tera wälja sel ajal, kui pererahwas seda ei näe, siis see mürgiannus on liiga wäike, et kanade terwist ohustada. Et kanad külitud põllul seemet rohkem saaksid süüa, seda ei lubata juba wilja pärast. Seni igatahes meie teada ei ole ühtki juhtu ette tulnud, kus kanad oleksid surnud pärast seda, kui nad puhtitud seemnega wärskelt külitud põllult mõne iwa on „warastanud". Ka ei tarwitse seepärast naabri kanade pärast muret tunda, küll aga on soowitaw niisugust naabrit, kes oma kanu ei hoia, weidi mürgiste terade pärast „hoiatada".

RAADIO SAATEKAVA

Kesknädalal, 14. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päevauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 Hommikupalvus Jaani kirikust — õp. T. Tallmeister. 8.35 Tallinn ja Türi: turuteated. 17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Edvard Griegi helitöid (helipl.). 18.30 Tuletõrje õppejuht Mihkel Saari: Tuleohu rahvamajanduslik kahju. 18.50 Suur soovikontsert popurriidest (helipl.). 19.50 Välispoliitiline vestlus — toimetaja Henno Rahamägi. 21.10 Akordioonisoolosid. Edgar Saks. 20.40 Päevauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.08 Kandlelugusid. Ustus Toomendi. 21.25 Türi: Kartulikasvatusekonsulent agr. V. Vabamets: Seemnekartuli koristamisest. 21.40 Türi: Põllumajanduslikud teated. 21.25 Tallinn ja Tartu: Heliplaate. 21.50 Lastevanemate veerandtund. Dr. Mari Ambros: Lapse eine koolis. 22.05 Õhtumuusika. Corso-trio. 22.55 Õige aeg. Päevauudised ja sporditeated.

Neljapäeval, 15. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päevauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 Hommikupalvus Jaani kirikust — õp. mag. K. Saarse. 8.35 Perenaistele. 8.40 Turuteated.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Mudilastele. „Suvine muinasjutt", J. Oro kuuldemäng. 18.20 Unistavaid valsikesi (helipl.). 18.45 Majanduslik ringvaade — toimetaja Leo Grandberg. 19.00 Helisid Hispaaniast. RR orkester, juh. P. Nigula. 19.40 Arhivaar Oskar Vares: Mõisade ülevõtmine töörahvanõukogu poolt 1917. a. (Riigi Keskarhiivi loeng, Tartust). 20.00 Süite. RR orkester, juh. P. Nigula. 20.40 Päevauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.05 Viis minutit tervisele — dr. med. M. Kask (Tartust). 21.10 Vastumürk, Felix Tuli, ühejärguline kuuldemäng. 21.55 Romaani muusika. Corso-trio. 22.55 Õige aeg. Päevauudised ja sporditeated.

Naine jäi Koplis rongi alla.

Tallinnas Kopli raudtee kaubajaama lähedal ülesõidukohal jäi kaubarongi alla 58-a. Akulina Kappas, eluk. Wene-Balti teh. 63, kellel murdus rangluu ja roiete luud. Wigastus raske. A. Kappas on nõrga kuulmisega; allajäämine oli tingitud ettewaatamatusest. Ta toimetati linna keskhaiglasse.

Kuidas arenes suvel noorsootegevus?

— Kas Haridusministeeriumi noortejuhataja kol. J. Wellerind?

— Kuulab.

— Meid huwitab, kuidas tänawusel suwel arenes noorsoo tegewus?

— Praegu on meil käsil selles suhtes kokkuwõtete tegemine, et saada suwisest töösst ka arwulist pilti. Kuid seda wõib kohe öelda, et lõppewal suwel noorsootegewus oli tublisti elawam eelmisest aastatest. Eriti rohkesti oli korraldatud wähemaid laagreid noorema juhtidekaadri kaswatamiseks ja wäljaõpetamiseks. Nende ettewalmistus käis juba läinud talwel, muutus aga suwel eriti elawaks.

Samuti hakkawad kindlat kuju wõtma alalised noortelaagrid. N. M. K. Ü. Koitjärwe laagrile lisaks awasid oma alalise laagri noored kotkad. Ka kodutütardel on selleks käimas ettewalmistused.

Elawam oli ka noorte sportlik tegewus.

Õige suuresti on tõusnud maanoorte tegewus. Wiimased on korraldanud terwe rea oma näitusi, wõistlusi ja osa wõtnud ka suurtest näitustest. Peab märkima, et nende töö kaswab suurte sammudega. Ja see tõmbab kaasa järjest enam ja enam noori. Laienenud on ka küpsema noorsoo tegewus, kuhu maanoorte kõrwal kuuluwad ÜEMÜlased. Nende tegewuses on samuti korraldatud rida suuremaid päewi, wõistlusi ja muud sarnast.

Kui suur on noorsooorganisatsioonide liikmete arwuline juurekasw, sellele on praegu weel raske wastata. Möödunud aastal oli see 12.000. Käesolewal töötab see selle arwu kindlasti ületada.

— Millest tegewuse elawnemine ja liikmeie kaswaw juurekasw wõiks olla tingitud?

— Oleme edasi jõudnud organiseerimistööga. Teiseks, oleme kaswatanud juure juure arwu nooremaid juhte, ja see wõimaldab tegewuse laiendamist, millega kaasas käib organisatsioonide arwuline kasw. Märkima peab ka, et noorte seas walitseb huwi organiseerimise wastu.

— Mida uut kawatsusel noorsooorganisatsioonide tegewuse korraldamise alal?

— Sellele on weel warajane wastata, kuna talwine tegewusperiood weel algamata. Seetõttu on täpsemad kawad weel walmimata.

Kuid siiski jäi palju weel selgusetuks. Oli lahendamatuid wasturääkiwusi. Muusikasaalist ei olnud lask sooritatud — see oli kaljukindel. Sofie Lersner ei saanud aga lasta aiast, kuna ta tunnistajate tõendusel polnud lahkunud maja alumiselt korralt.

Jastrow hakkas aeglaselt sammuma edasi. Õhtu oli rammestawalt kuum, õhk näis kleepuwat naha külge.

Oli oodata wihma.

Mu härrad — mõtles ta poolwaljusti —, muusikasaali laskja asukohana jätame täiesti mängust wälja. Waatleme kord täpselt tõsiasju ja ühendame neid warem kogutud andmetega! Millise pildi saame, mu härrad? Kõigepealt: proua Lersneril oli Navarroga suhteid, mis polnud just rõõmustawat laadi. Teiseks: tal ei wõinud midagi olla selle wastu, et Navarro silmapiirilt kadus — wastupidi, mu härrad, wastupidi — ta kiri ei jäta selles mingit kahtlust. Kolmandaks: ta ewis rewolwri, mis iseendast pole midagi kahtlast — aga! Aga ta hoidis rewolwrit klaweri sees peidus — mõtelge, mu härrad! Ja ta tahab meid uskuma panna, et rewolwer mõrwa öösl oli Gatowis — nädalalõppu weetmas. Neljandaks: see kest on pärit sellest rewolwrist. Wiiendaks: ta tunnistab, et Fritz wõis teada rewolwri olemasolust — toosama Fritz, kes juba wahistati kahtlusalusena mõrwas. Kuuendaks: toosama Fritz oli ta noorpõlwe mängukaaslane ja wõeti tema eestkostmisel majja. Seitsmendaks: tähelepanu, mu härrad — laskjana ei tule ta ise kõne alla, kuna ta laskmise hetkel wiibis toas.

Kas mõistate nüüd, mu härrad, kuhu sihib mu arutelu?

Jah, te mõistate. Jõuame ühisele arwamisele: on olnud juba nii palju süüdlasi, kes ei ole süüdi ja mõrwareid, kes pole tapnud. Wõin rahulikult puhata õiglase und ja keegi teine laseb minu asemel surmawa kuuli. Ent mõrwar olen ma siiski. Sest teine oli ainult mulle tööriistaks.

Andmed Fritz May kohta tekitasid kohe algul tema suhtes raske kahtluse. Kuid teo motiiwid näisid teile — ja seda õigusega — algusest peale nõrgad, põhjendamatud.

Kuidas näiwad teile aga motiiwid, kui me Fritz May kõrwal mõrwale õhutajana kahtlustame Sofie Lersnerit?

Seniseid andmeid kokku wõttes ilmneb wastuwaidlematult: Sofie Lersner kartis, et Navarro ta pahaaimamatule abikaasale annab hädaohtlikke teateid; silmus oli tal juba kaelas, ja kui ta tahtis end päästa, pidi ta Navarrost ette jõudma. Ta leidis noore, pisut tahtejõuetu inimese, kes nõustus tema eest seda tegu sooritama. Miks — seda me weel ei tea, see tuleb selgitada edaspidi. Wõib-olla oli ta juhuslikult saanud Sofie saladuse kaasteadjaks ja masendatuna brasiillase wäljapressimisest suurmeelsuse hoos ise pakkunud end teo kordasaatjaks; wõib-olla oli Sofie Lersner teda mitmeti meelitanud; wõib-olla walitsesid teenri ja perenaise wahel ka sügawamad suhted — seda esineb ju tihti, mu härrad. Noh, esialgu me seda ei tea, kuid küll me warsti saame teada. Ja nüüd laheneb sõlm, laheneb päris iseendast, ilma et meil tarwitseks pikemalt pead murda. Mõistame korraga, miks teener ja noorpõlwesõber wõõra härraga kõrtsis sattus nii ägedasse sõnelusse. Ilus Fritz saadeti ta perenaise poolt sinna, et mingi teade üle anda wõi wäljapressijaga lõpparwe teha wõi midagi taolist. Ja siis juhtus

krahh. Ja mis puutub mänguklubi Bendirisse, kus keegi tundmatu tollele Navarrole näiliselt kallale tungis ja teda jälitama hakkas — wõib-olla laheneb ka see mõistatus, wõib-olla polnud tundmatu keegi muu kui Fritz May.

No näete nüüd, mu härrad!

Fritz May on ja jääb ainult Sofie tööriistaks! Laskeriist kuulub küll proua Lersnerile, kuid see suruti Fritz Mayle pihku. Tema üksinda wõis tappa Navarro. Rewolwri pistis ta esmalt taskusse. Hiljem leidis ta küllalt wõimalusi seda proua Lersnerile tagasi anda. Proua Lersneri isiku juures ei sooritatud mõrwaööl läbiotsimist. Hädaoht möödunud, peitis ta rewolwri klaweri sse. Miks jättis ta selle sinna?

Mu härrad, kui roimarid ei teeks kunagi rumalusi, ei suudaks me selgitada ühtki sündmust. Eks ole? Põhjuseks on mõrwari loomulik hirm laskeriista weel kord puudutada. Ei tohi unustada: see oli tegu, mis nõudis sooritajalt suurimat tahte- ja närwipingutust. Niipea kui see teostatud, ei leidunud tegijal enam energiat relwa kuhugi wette wisata.

Näete, mu härrad, kõik selgub täielikult. Pean toonitama, et mul proua Lersneri wastu polnud kunagi wähimatki kahtlust — leian ta olewat sümpaatse ja ei suuda praegugi uskuda, et ta on roimar — tunnen kaasa tollele naisele, kes ei leidnud enam mingit pääseteed, kes talitas juba teatawas meeltesegaduses. Kuid kõik on selgunud. Oleme õigluse aidanud wõidule, muud midagi. Tänan teid, mu härrad, tähelepaneliku kuulamise eest.

29.

Nõunik Curtius oli waikselt söönud õhtust ja sinna juurde joonud kaks klaasi mooseliweini. Ta tõusis ja lõikas ära sigari põlenud otsa. Ta silmitses hoolikalt lõigatud kohta ja kleepis lahtitulnud sigarilehe süljega kinni.

Wäljast helistati.

„Noo," ütles ta umbusklikult.

Teenija tõi wisiitkaardi. „Härra laseb küsida, kas saaks härra nõunikuga weel kõnelda. Ta tulewat wäga tähtsa asja pärast."

Curtius keerutas kõhklewalt kaarti. Jälle rikutud üks ta harwu rahulikest õhtuist! Siis asetas ta kaardi lauale ja ütles: „Lasen paluda."

Strudthoff astus sisse. Ta kummardus ukse juures ja hakkas kohe wabandama, ta teadwat küll, milline häbematus see on, teda, Curtiust, sel kella-ajal tülitada, kuid asi, mille pärast ta tuleb, ei kannatawat edasilükkamist —

„Mis, taewa pärast, siis lahti on?"

„Navarro mõrwa asjus tahetakse wahistada weel üks süütu inimene!"

„Aga mis siis?" Curtius silmitses noormeest teraselt. Strudthoff ei suutnud warjata ärewust. „Tulge!" ütles ta. „Läheme raamatukogutuppa, seal on mugawam."

Prantsuse laewastik laadib sõjamoona.

ETA. Brest, 10. sept.

(Reuter.) Siinses laewastikubaasis on käimas suur tegewus. Järjekindlalt on puhkuselt tagasi saabumas merewäelasi. Prantsuse Atlandi-laewastik, mis koosneb rohkem kui 60 sõjalaewast, on laadimas sõjamoona ja warustamas end küllaldaselt selleks, et wajaduse korral jääda merele kaheks kuuks.

Teataw arw merewäe reserwohwitsere on kutsutud teenistusse. Kõik puhkused merewäes on seisma pandud.

Ajakirjandus nõuab lakkamatult, et Inglismaa ja Prantsusmaa räägiksid kindlat ja selget keelt, et tagasi hoida Saksamaad.

ETA. London, 10. sept.

(Reuter.) Admiralitee teatab, et esimest miinipüüdjate flotilli, mis koosneb seitsmest „Halcyoni" tüüpi laewast, on täiendatud täite koosseisudeni. Samuti on reserwist täiendatud nelja miiniristleja koosseisusid.

Reuteri kuulmist mööda on see abinõu tarwitusele wõetud praeguse rahwuswahelise seisukorra pärast.

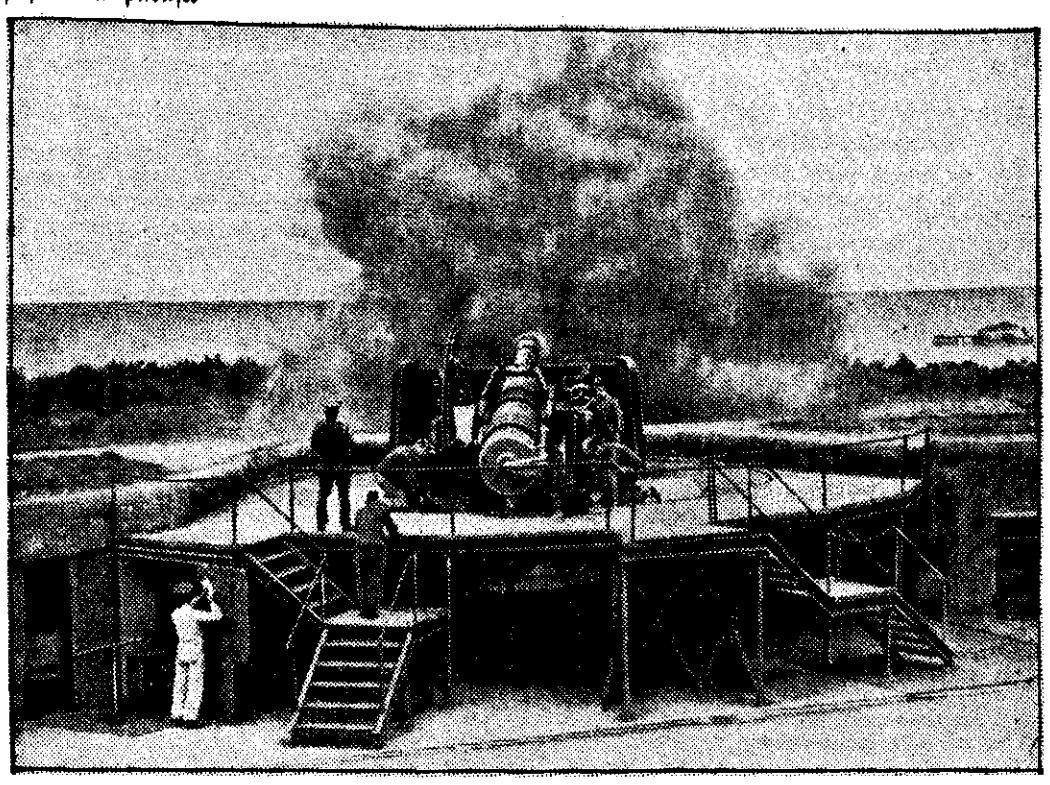

Inglise rannapatarei tulistamas.

Otstarbekohane tööriietus perenaistele.

Tööpüksid ja uudne peakate.

Naisele otstarbekohane tööriietus! selle loosungi all töötavad praegu virgad käed Kodumajanduskojas, et perenaistele luua praktilist ja tõesti otstarbekohast tööriietust: töökitlit, põlle, peakatet, aga kõigepealt — tööpükse.

Seelik, eriti maatööde juures, ei ole otstarbekohane riietus. Heinakuhja otsa või lakka ronimisel võib tuul kergesti seeliku viia üle pea, samuti on püksid kohascim riietus rehepeksmise juures, nad kaitsevad tolmu vastu ja ühtlasi pole nende kandmisel karta tööõnnetusi, nagu trumli vahele sattumist, mida seelikuga kergesti võib juhtuda. Maal ongi juba nooremad naised ja tüdrukud töö juures pükse kandma hakanud, kuna vanematele inimestele see ehk tundub esialgu harjumatuna ja ebasobivana.

Kodumajanduskojas on kodukäsitöö nõuniku pr. Tiiu Kadaka näpunäidete järele valmistatud otstarbekohased tööpüksid. Need on pikad tumesinised diogeenriidest püksid, mille säared on alt kummiga kokku tõmmatud. Et püksid hästi istuksid, selleks on neile sisse õmmeldud viigid. Püksid on õmmeldud väikese pihaosa külge, mis vasakult küljelt suletakse nööpidega. Pihaosale on kinnitatud traksid seljataha, mis nööbitakse ette, kuna see on nii lihtsam ega ole vaja käsi taha sirutada. Paremal pool on pükstele peale õmmeldud ümmarguse põhjaga tasku, mis suletakse tõmblukuga, et taskus leiduvad esemed töö juures välja ei kukuks.

Kuna kurdetakse, et püksid teevad tüsedaks, siis on pükste lõige püütud anda sihvakaks tegev — ühegi voldi või krooketa, joon absoluutselt sirge, nii et siin pole midagi kohmakaks tegevat.

Teiseks on valminud

töökittel.

See on samuti sirgejooneline, et oleks kerge pesta ja triikida. Kittel on kahe hõlmaga, mõlemaid hõlmu saab kanda peal, mis takistab kitli hõlmade kiiret kulumist. Kitli esikülg on nööpideta. Kitlit võib kanda lühikeste ja pikkade varrukatega, pikad varrukad on külgenööbitavad, varruka suud on varustatud kummipaelaga.

Kitlil on kaks ümmarguse põhjaga taskut, mis on otstarbekohased selle poolest, et sinna ei saa koguda prahti, nagu nelinurksete taskute nurkadesse. Kinni käib kittel seljale seotava vööga.

Nägus ja otstarbekohane on ka pr. Kadaka joonise järele valmistatud

perenaise peakate.

Pearättidega on alati tegu, esiteks kulub neisse suur tükk riiet, nad ei püsi hästi peas ja näivad lohakad, kui pole korralikult seotud.

Otsides sobivamat peakatet, leiutas pr. Kadak uue mütsikese, mis on nägus, korralik, lihtne valmistada, lihtne pesta ja triikida. Näeme seda uut perenaise peakatet meie joonisel.

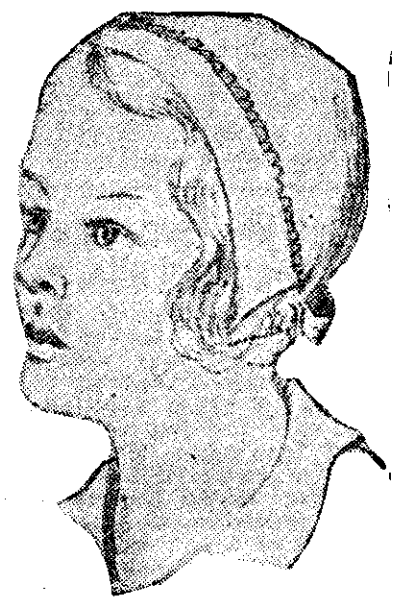

Perenaise peakate.

26 sentimeetri laiune ja 54 sentimeetri pikune riideriba murtakse pooleks ja õmmeldakse üks külg kokku, mis jääb kuklaosaks. Nüüd lõigatakse alumisest äärest kummastki nurgast 5 sentimeetri laiune ja 5 sentimeetri pikkune tükk välja, keeratakse alläär tagasi ja õmmeldakse läbi. Sellest kahekordsest äärest tõmmatakse nüüd pael läbi ja seotakse kuklale kinni. Kui müts pannakse pähe, siis võib soovikorral terava tipu pealael sisse suruda. Peakatte esikülge võib kaunistada pitsiga, piluga või mõnel muul viisil. Tingimuseks on, et peakatte valmistamiseks võetakse kahepoolega riie, või jälle õmmeldakse peakatte esiosale serv sissepoole. Joonisel näidatud peakate on valgest pesuriidest.

See peakate läks ka modellina Rootsi, kuna siin külas viibiv rootsi maanaiste tegelane leidis selle olevat väga otstarbekohase ja tahab seda hakata propageerima ka rootsi maanaiste keskel.

Pikne purustas Petserimaal talu elumaja ja lauda.

8. septembri öösl läks üle Petserimaa tugew äikesewihma waling, mis tekitas mitmel pool kahjusid. Meremäe walla Woronkino külas löi wälk sisse talupidaja Wassili Osipowi lauta ja elumaija. Lauta löi wälk läbi katuse, purustades selle ta tappes laudas oleva lehma. Samuti löi äike elumaija, kusjuures majal purunesid korsten ja ahi ning aknaklaasid lendasid eest koos raamidega. Omaniku kahju tõuseb 500 kroonile.

Vallasekretär omastas 351 krooni.

Kodasoo sekretär tagandati kohalt.

Harju maawanema K. R. Runsi korraldusel toimetas Harjumaa omawalitsuste rewident A. Siim Kodasoo wallawalitsuse ja postiagentuuri kassaseisu rewideerimist. Rewideerimisel selgus, et wallasekretär ja postiagentuuri juhataja J. Waagert oli awanud wallawalitsuse nimele saadetud wäärtkirju ning kirjadest wallawalitsusele kuuluwa raha wälja wõtnud ja ära kulutanud. Kokku oli Waagert sel teel omastanud walla raha 255 kr. Peale selle oli ta ka postiagentuuri kassast riigi raha kulutanud 96 kr., nii et kokku tõuseb omastatud raha summa 351 koronile.

Wallasekretäril seda summat tagasi maksta ei olnud. Harju maawanema otsusega tagandati J. Waagert ametist ja määrati ajutiseks Kodasoo wallasekretäri kohusetäitjaks Kiiu walla sekretär W. Luide. Asjast teatati kohtuwõimudele.

Nagu kohapealt kuulda, on wallasekretär J. Waagert wiimasel ajal tarwitanud rohkelt alkoholi. Kuna eelseiswa waldade ümberkorraldamise puhul Kodasoo wald tuleb teatawasti likwideerimisele siis arwatawasti tähendatud wallasekretäri koht enam täitmisele ei tule.

Virumaa vargajõuk paljastati.

Kriminaalpolitseil õnnestus teha kahjutuks kardetawat warastejõuku, kelle arwele pannakse terwe rida warguſi, mis toimitud Wirumaal, peamiselt Kiwiõlis ja Narwa-Jõesuus. Wahi alla wõeti 20-aastane Alfred Raud, kelle alaline elukoht oli Tallinnas ja 23-aastane Helene Kosewjuk, kuna jõugu kolmandat liiget, Helene Kasewjuki meest Aleksander Kasewjuki, 25 a. wana, pole politseil seni läinud korda tabada. Ta on kuulutatud üüd üleriigiliselt tagaotsitawaks.

A. Raud koos abielupaari Kosewjuk'idega asus suurejoonelisemalt „tööle" tänawu kewadel Kiwiõlis, kus pandi toime peamiselt korteriwarguſi. Hiljem siirdult edasi Narwa ja hakati öisi warguſretki fooritama Narwa-Jõesuus. Seejuures Helene Kosewjuk täitis walwuri kohuſeid ning käis hiljem warastatud kraami Rakweres realiseerimas, kus ta esines Lille nime all. Politseil läksi korda kardetawat naiswarast tabada hetkel, mil ta oli parajasti Rakweres müütamas warastatud õmblusmasinat. Esialgu on tabatud tunnistanud üles kaheksast warguſest osawõitu. Tegelikult nende arwele pannakse warguſt paarikümne ümber.

Seni tabamata Aleksander Kosewjuk on rahwuselt poolakas ja politseile tuntud kriminaalse minewikuga isikuna juba 15 aastat.

Nelja joobnu mürgel Porkunis.

Suurema mürgli lawastasid neli purjus meest Porkuni wallas Assamalla küläs. Mehed käisid kolmes talus järjestikku märatsemas, ning põgenesid siis politsei eest metsa. Porkuni rajooni konstaablil Tallil läks siiski korda mehed tabada, mille juures selgus, et neist üks on juba kauemat aega üleriiklikult tagaotsitaw Mihhail Solowjow, kes kuulus wahistamisele.

Jõugu ninameheks oli Jegor Mihailow, ning peale M. Solowjowi olid temaga kaasas weel Joh. Rajapuu ja Ed. Murakas. Mehed hakkasid esiteks Kullenga külas jooma, kust läksid Assamalla külla Ida Seliste tallu. Lesk perenaine ühes tütrega olid wäljas tööl, ning talus polnud kedagi kodus. Mehed awasid elumaja ukse, töid sahwrist kanamune ja pekki ning küpsetasid suupistet. Kui Ida Seliste ühes tütrega hiljem koju tulid ja hakkasid mehi ära ajama, jooksid mehed neile kallale. Peretütart aeti mööda põldu hulk aega taga, kuid joobnud ei suutnud teda siiski tabada. Hiljem läksid mehed omawahel talu õuel tülli, mille juures tragi perenaine neist luuawarrega jagu sai ja sealt minema peksis. Äraaetud mehed läksid naabruses asuwasse Kruusenbergi tallu, kuid ka seal sai neist perenaine luuawarre abil jagu. Joodikud läksid üüd kolmanda talu õuele, kust politsei eest metsa põgenesid. Konstaabel tabas põgenikud. M. Solowjow kui tagaotsitaw paigutati Rakwere wanglasse.

Soome seisukohti välispoliitikas.

Soome peaminister Cajander.

Wälispoliitilise orientatsiooni waidlused olid meil mõne aja eest wäga elawad, ning praegugi leidub ringkondi, kes soowiksid meie traditsioonilises ja meie riigi juhtiwate tegelaste poolt korduwalt piiritletud wälispoliitilises suunas näha kaldumisi ühele wõi teisele poole.

Samasuguseid waidlusi ja wõib-olla wõitlusi wälispoliitilise orientatsiooni pärast on olnud märgata ka Soomes. Nüüd on Soome peaminister Cajander suures kõnes kindlalt püstitanud tähised, ja need jäätwad arwatawasti määrawaks Soome poliitikale lähemas tulewikus.

Pärast wiimaseid sündmusi Põhjariikide koostöö arendamisel on endastmõistetaw, et Soome peaminister rõhutas Soome ja Skandinaawia huwide ühtlust, ning Soome orienteerumist Skandinaawia poole esimeses järjekorras. Heameelega märgime ära peaminister Cajanderi waadet tihedate sidemete wajadusest Soome lahe põhjapoolse ja lõunapoolse kalda wahel. „Soomele ei ole üksköik, kellele kuulub Soome lahe lõunakallas, nagu ei ole ka Eestile üksköik, kes walitseb Soomes," ütles peaminister Cajander, ning meie omalt poolt wõime seda seisukohta ainult jagada. Niisuguste waadete rõhutamine tõendab weel kord, et mõningad wahepealsed arusaamatused wõisid olla ainult möödaminewat laadi, ning et seisukorra reaalsele hindamisele asudes Eesti ja Soome wahelistele wennasrahwalikkudele sidemetele seltsib ka tegelik tarwidus ühiseks sammumiseks.

Samuti on mõistetaw ning terwitataw peaminister Cajanderi wäide, et Soome peab oma seisukohast wäljudes wajaliseks ka iseseiswa Läti ning Leedu olemasolu, märkides sellega reaalpoliitilise ühtehoidmise tarwidust Läänemere põhjaosa ulatuslikul rannikul.

Uuena kõlas meie kõrwas Soome peaministri wäide, et Soomel tuleb loobuda senisest ühekülgsest suundumisest Kesk-Euroopasse, ning süwendada kultuurilist ja majanduslikku sidet Lääne-Euroopa suurte demokraatiatega — Inglismaa ja Prantsusmaaga. Juba Soome noorpõlwel tulewat sellepärast hakata endale hankima suuremaid teadmisi inglise ja prantsuse keeltes.

Üldiselt peame märkima, et kuulasime tähelepanelikku kõrwaga Soome peaministri arwamiseawaldusi, ning nende põhitoon ei olnud meile mitte wõõras. —i.

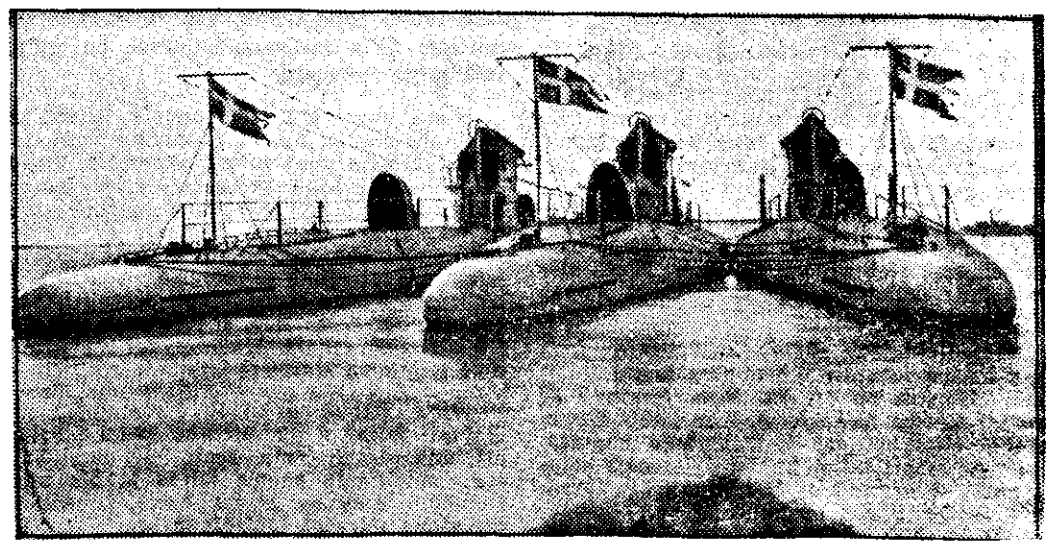

Kolm Rootsi allveepaati.

Viibivad külas Inglismaal Gravesendis.

Peaministri asetäitja A. Tupits Petserimaal.

Petserimaa edusammud iseseisvusaja jooksul.

Petseri ja Petserimaa elasid läinud laupäewal ja pühapäewal põllumajandusnäituse ja muude pidulikkude ettewõtete tähe all. Eriline heameel oli petserimaalastel Wabariigi Walitsuse esindaja külaskäigu pärast. Nimelt saabus pühapäewa hommikul Petseri Peaministri asetäitja põllutöö minister A. Tupits, et külastada põllumajandusnäitust ja könelda lõikuspeol. Laupäewal ilm oli wihmane ja näitus tõotas nurjuda. Pühapäewa hommikuks tuli ootamatult ilmamuudatus ja näituse korraldajate waew ei ofutunud asjatuks — näitust külastas haruldaselt palju inimesi, kes ligemast kui ka kaugemast ümbrusest olid kokku sõitnud.

Minister A. Tupits saabus Petseri hommikuse rongiga kell pool 9. Teda olid jaamas wastu wõimas kohalikud juhtiwad ametisikud ja tegelased. Jaamahoone ette oli riwistatud kaitseliidu aukompanii. Jaamast sõideti ohwitseride kasiinosse, kus joodi kohwi ja siirduti siis näitusewäljakule.

Peaministri asetäitja A. Tupitsi kõne.

Peaministri asetäitjat terwitati põllumeeste seltsi esindaja poolt, mille järele minister esines pikema kõnega. Ta tõi kõigepealt terwitusi Wabariigi Presidendi poolt ja ütles oma kõnes:

„Ma ei ole esimest korda Petserimaal. Siia tulles on alati suur huwi waadata, kuidas see meie Wabariigi kaugem nurk on arenenud ja kaswanud. Waremalt on arwamisi awaldatud, et Petserimaa nagu ei areneks ja oleks nagu maha jäetud teistest Wabariigi osadest. See arwamine ei wasta tõele. Kui siin ümber waadata ja liikuda, on

Kõikjal näha suuri edusamme ja saavutusi iseseisvusaja jooksul.

Põllumajanduse alal on läbi wiidud põhjalik reform talude kruntiajamise näol, mis on eduks tulnud kogu Petserimaale. Üheks suuremaks saawutuseks on uue raudteeühenduse loomine Petserimaaga. Petserimaa on sellega Wabariigi keskustele lähedale tõmmatud. Ta ei ole enam kauge tagamaa, prowints, kuhu raske pääseda. Need edusammud aitawad Petserimaa arengule kaasa ka tulewikus.

Kui wõrdleme Eesti olukordi teiste maade omadega, siis wõime endid õigusega nimetada

rahulik saareke keset tormitsevat merd.

See ei ole kujunenud nii juhuslikult. See on olnud meie riigijuhtide osaw ja tark poliitika, mis meie maale on wõimaldanud niisuguse rahuliku arengu. Meie riigi kõrgem juht on osanud meie maa wahekordi teiste riikidega nii korraldada, et see annab meie olemisele julgustunde. Kõik mäletawad neid sisemisi olukordi, mis walitsesid meil wiis aastat tagasi. Kõikjal käisid sisemised heitlused. Ohkkond oli plahwatuseni ärewaks kõetud. Kodanikud olid mures ja küsisid, millega see kõik lõpeb. Kes külma werd ei kaotanud, see oli meie praegune Wabariigi President K. Päts, kes koos Sõjawägede Ülemjuhataja kindral Laidoneriga otsustawa tegutsemisega wiisid maa wälja nendest rahutustest aegadest.

Neil läks korda kõrvaldada meie sisemist pinevust, ilma et selle juures oleks tulnud verd valada ja inimelusid ohverdada.

Nüüd on meie riigikord uuendatud ja tema juhtimisele pandud uus kindel alus, mis peaks meile tagama õnnelikuma tulewiku. Selle eest peame tänulikud olema nendele kahele mehele (owatsioonid). Peres, kus walitsewad sisemised tülid, ei wõi tööl ja tegewusel olla edu. Edu leiame ainult seal, kus kogu perekond ühises tahtes edasi rühib. See maksab ka riikliku organisatsiooni kohta. Wõime nüüd kinnitada, et wõrdlemisi lühikese aja kestel on meie riiklikus elus siserahu tagasiwõitmise järeldusel kõigil aladel näha häid töötulemusi. Oleme suutnud kaotada tööpuuduse. Meil on tööd isegi rohkem, kui leidub töökäsi. Selleks olemegi pidanud tooma oma põllumajanduse jaoks wõõrsilt tööjõudu. Rahwa elujärg on kõigiti paranenud.

Elame intensiivsel majandusliku tõusu ajal.

Nii peab meie areng jätkuma ka tulewikus. Meie ei tohi tagasi pöörata wanadele radadele, siis meie häwitame kõik wiimaste aastate õnnistusrikka tegewuse tagajärjed. Peame rahus jatkama sama tööd. Kes teisiti lubab ja teisi teid pakub, seda ei saa meie uskuda.

Kui me tänawuse aasta töötulja waatame, siis wõime sellega rahul olla. Aasta ei ole põllumajandusele küll kõige parem olnud, aga arwatawasti lõpeb see põllumehele nii, et ta küllaldaselt saab wilja oma salwedesse koguda, et jätkuks sellest endale toiduks ja saame teistelegi müüa. Meie soow on, et meie wõiksime weel rohkem koguda.

Meie põllumajanduslik produktsioon peab kindlasti tõusma.

Sel alal on meil weel palju teha ja seada ja uusi ülesandeid lahendada, nagu sellest kõik kodanikud on kuulnud Peaministri deklaratsiooni kaudu uue Walitsuse ametisse astumisel. Tartu poolt Petseri sõites paistab igaühele silma, kui palju meil on korraldamata ja wäheharitud maad. Sellepoolest seisab walitsusel ees suuri ülesandeid, et meie maad muuta niisuguseks, et ta suudaks seda anda, mida ta wõib. Põllumajanduslikkude ülesannete kõrwal tuleb lahendamisele rida teisi probleeme, milleks Walitsus on koostanud rea seaduseelnõusid.

Tahaksime ühte ala puudutada, mis minule minu ameti järele lähemal seisab — see on meie linakaubanduse ümberkorraldamise küsimus. Petserimaal moodustab linakaswatus suure ja tähtsa osa meie põllumajanduslikus tegewuses, kuid linaturg on oma hindade kõikumisega liiaks tundlikus ja põllumees ei tea tihti, kuidas siin oma ettewõtmisi seada. Põllumeestele on nüüd garanteeritud, et nad saaksid oma tööwaewa tagasi wilja, wõi ja munade eest. Uute korraldustega tahame teostada,

et põllumehe töövaev oleks tasutud ka linaproduktsiooni alal.

See on kaunis raske ülesanne, turg on kitsas ja linal on tugewad wõistlejad puuwilla ja kunstsiidi näol. Aga loodame siiski, et saame asja paremini korraldada, sest meie linakogus ei ole wäga suur. Praegu on wastawad kawad wäljatöötamisel ja me loodame juba eelolewal sügisel, et linaturu hindades nii tugewaid hüplemisi ette ei tule. Wastaw eelnõu tuleb arutusele parlamendi eelseiswal istungjärgul.

Weel on järjekorda ootamas rida suuri ja tähtsaid projekte. Neist tuleb nimetada meie maa elektrifitseerimise kawa, mis samuti peab tulema lõplikule kaalumisele eelolewal sügisel. Sellest on huwitatud kogu rahwas. Kõiki neid kawasid suudame teostada sellepärast, et wõime elada ja töötada oma iseseiswas riigis. Meil ei oleks olnud pooltki seda eluwõimalust, kui elaksime weel praegu wõõra riigi osana wõõra wõimu all. Wanasti meie rahwa tööwaewast läks suur osa wõõrsile. Nüüd kõik see, mida teeme, jääb meie maale ja meie rahwa keskele. Iseseiswus — see on meie rahwa kõige suurem õnn ja wäärtus. Selle walwel peame seisma. Selle kindlustamiseks peame ohwerdama kõik. Koos kodumaaga meie kas tõuseme wõi langeme. Meil ei wõi olla lahusminewat saatust."

Kõne lõppedes mängiti hümni. Puhkesid elawad kiiduawaldused. Peaministri asetäitja tutwus põhjalikult näituse wäljapanekutega, mille järele siirduti linna spordiwäljakule, kus peeti kohaliku tuletõrje diwisjoni paraad.

Peale ühist lõunasööki minister A. Tupits tegi autotuuri Petseri ümbruses. Käidi muuseas Senno uut koolimaja waatamas, mis on meie maa koolimajadest kõige suurem ja moodsam. See mahutab 500 õpilast. Majas on keskküte ja weewärk. Koolimaja awamine on tulewal pühapäewal. Edasi minister peatus Mala külas, kes waadati wana kirikut ja kohaliku waimuliku uut eluhoonet. Minister lahkus Petserist õhtupoolikul postirongiga.

Õnnestunud näitus Olustveres.

Olustwere näitus awati pühapäewal kell 10 Tillu-Reinu algkooli ruumes. Näitusel oli wiis osakonda. Õige hea oli põllumilja ja sookultuuri osakond, kus suuremaks wäljapanijaks oli Olustwere põllunduskeskkool, peale selle aga ka mõned kohalikud talupidajad. Teine osakond käsitas aiandust ning mesindust. Wäljapanekuid oli siin peamiselt Olustwere aiandusringi liikmeilt.

Kodukäsitöö ja kodukorralduse osakonnas oli wäljapanijaiks kaks maanaiste seltsi. Aimla maanaised näitasid wahendeid köögitööde hõlbustamiseks, lõunasööki 80-kilolisele mehele kerge, keskmise ja raske töö puhul ning warrastel kootud töid. Tääksi maanaised omaltpoolt demonstreerisid rikkalikku kogu hoidiseid, olid kõrwutanud korraliku ning korratu sahwri ning wälja pannud suure kogu waipu.

Õige huwitawa wäljapaneku olid koostanud 15—16-aastased maanoored hüüdsõna all: „Me usume, et noorte käed teewad wiljakandjaks sood ja mäed!"

Wiimase osakonna wäljapanekute eest hoolitses karjakontrolli Tääksi ring.

Sama koolimaja saalis oli kell 16 lõikuspidu, millel kõneldes Põllutöökoja direktor T. Kind wäitis, et näitus on olnud üks õnnestunumaid omasarnaste hulgas wiimase 5 aasta wältel. Lõikuspeol kõneles ka Wiljandi maawanem M. Hansen.

Pidu lõppes õhtusöögiga rahwamajas.

Sõda või rahu?

„Kui Tshehhoslowakkialt nõutakse weel rohkemat, siis tähendab see sõda," kirjutawad Prantsuse lehed ja niisugune näib olewat ka Prantsuse walitsuse arwamine.

„Kui Saksamaa püüab jõuga lahendust peale sundida, siis tähendab see sõda," teatas Reuteri telegraafiagentuur pühapäewal Londonist, ning pole jäetud kahtlust, et samuti mõtleb Inglise walitsus.

„Meie ei wõi enam sallida, et üks wilets rahwas rõhub meie suguwendi," hüüdis marssal Göring Nürnbergi parteipäewal, ning lisas juurde weel sõjakamaid wäljendusi. Umbes samal ajal Tshehhoslowakkia president Benesh ütles oma raadiokõnes, mille ta kandis ette niihästi tshehhi kui ka saksa keeles, et praegused raskused on suurimad Maailmasõjast saadik, et tema arwates Tshehhoslowakkia tahab kaasa aidata Euroopa probleemide lahendamiseks ning piiab heade suhete poole ka Saksamaaga.

Sudeedi-sakslaste esindajad pole wahepeal tagasi lükanud Praha walitsuse „neljandat kawa", nagu nimetatakse Tshehhoslowakkia wiimaseid järeleandmisi, ja optimistlik lord Runciman loodab pinewuse lõdwenemist. Samal ajal sudeedi-sakslased kasutawad parteijuhtide poolt neile antud wabu käsi, mille tagajärjel kokkupõrked Sudeedi-Saksa piirkonnas sagenewad ning terawnewad. Aga ka tshehhid lubawad endile asjatuid demonstratsioone, nagu näiteks piirilinnas Chebis, mis asub kõige lähemal Nürnbergile.

Edasi teatawad telegrammid: wägede liikumisest Euroopa olulistel piiridel; Inglise-Prantsuse kindralstaapide wahelise koostöö algetest; Inglise walitsuse kogu pühapäewa kestnud nõupidamistest.

Tänaseks on ette nähtud: Hitleri lõpukõne Nürnbergi parteipäewal kell 9 õhtul, milles arwatakse wäljenduwat Saksamaa kindlat seisukohta Tshehhoslowakkia küsimuses ja millest loodetakse, et ta ei löö kinni rahuliku lahenduse ust; Inglise ja Prantsuse walitsuste tähtsaid koosolekuid.

Kõigest paistab, et 12. september on määratud andma otsustawaid tunde Euroopa saatuse kohta. Kui seda saatust kipuwad määrama mittekontrollitawad jõud wõi õnnemängu täringud, siis wõib neil täringuil seista sõna „sõda". Kui mõistusel weel wähegi on kaasa rääkida — ja me loodame seda kindlasti — siis tähistab pöördepäewa sõna: „rahu".

Kohutaw wastutus lasub praegu meestel, kes wõimad ütelda ühe sõna neist kahest kõigi sellest wõrsuwate tagajärgedega. Erakordsed ajad on aidanud kaasa selleks, et wõimu wõimalikult suurt kontsentratsiooni on teostatud ka mitte-autoritaarsetes maades. Tõesti otsustawaid mehi pole seega palju. Waatamata kõige moodsamatele sidewahenditele meie ei saa jälgida nende staapide kõige suletuma rinnai sammude arengut. Ajajärgul, millal nii palju kõneldakse bluffist ja sellega saawutatawatest tulemustest, on meil raske iaakord eraldada tõsist ähwardust hirmutamiskatsest. Ja sellepärast ei ole täna ükski ajaleht Euroopas wõimeline ütlema oma lugejaile, kas Euroopa südames mürtsuwad lähematel päewadel kahurid wõi sahisewad rahuingli tiiwad.

Me peame olema walmis halwimaks. Ja ometi tundub meile, et mõistus annab ülekaalu rahu waekausile.

Teenetemärk Jaak Jakobsonile.

Koosviibimine tema 25 a. tööjuubeli puhul Pärnus.

Pärnu Majandusühisuse juhataja Jaak Jakobsoni 25 aasta tööjuubelit tähistati möödunud laupäewal Pärnus. Juubilarile saabus üle maa terwitustelegramme ja õnnesoowe. Telegrammi olid saatnud muuseas majandusminister L. Sepp, Taani esindaja R. Kampp, kindral J. Orasmaa ning rida Tallinna, Tartu ja teisi ühistegelisi ettewõtteid ja asutusi.

Laupäewa õhtul oli korraldatud suwekasinos kooswiibimine kutsutud külalistele, millest wõttis osa umbes 70 inimest. Siin oli kohalikke ühistegewuse, omawalitsuse ja seltskonnategelaste esindajaid, peale selle rida külalisi Tallinnast, Tartust ja mujalt. Külaliste hulgas wiibis ka sotsiaalminister O. Kask, laskurliidu esimees kindral O. Sternbeck, Ühistegewuskoja esimees ja Rahwapanga direktor A. Kask j. t.

Juubilarile anti üle rida wäärtuslikke kingitusi, mille juures märgiti Jaak Jakobsoni suuri teeneid majanduse, ühistegewuse ja omawalitsuse aladel, mis ei piirdu üksi Pärnuga, waid ulatuwad üle kogu kodumaa.

Sotsiaalminister O. Kask andis juubilarile üle Wabariigi Presidendi poolt määratud teenetemärgi. Peale selle sotsiaalminister tõi terwitusi isiklikult Peaminister K. Eenpalult.

Mees jäi Kuressaares veskikivi alla.

Kuressaare, 12. septembril.

Kuressaares juhtus laupäewa õhtupoolikul raske õnnetus Loona walla Hakkjala küla elaniku Mihkel Sunpuu'ga, 62 a. wana. Sunpuu oli ostnud Kuressaarest paari weskikiwe, mida asus koos pojaga kahel hobusewankril kojusõidu wiima. Linnas, Pikal tänawal, hakkas hobune lõhkuma ja paiskas wankri ümber. Mihkel Sunpuu jäi weskikiwi alla. Kohalerutanud möödujate poolt tõsteti weskikiwi õnnetu mehe rinnalt. Allajäänu toimetati maahaiglasse. Siin selgus, et tal on murdunud rinnalun ja üks roie. Tema wigastused on rasked.

Saaremaal põlesid saun ja kuivatis.

Kuressaare, 12. sept.

Lümanda wallas Koimla külas süttis laupäewal Jakob Wahteri Wanapõllu talu saun, mis põles maani maha ühise katuse all olewa pesuköögi ja kuuriga. Hoone wäärtus oli 300 krooni, tulle põles wallaswara 36 kr. wäärtuses. Kindlustatud oli mahapõlenud hoone 100 kr. eest. Tuli sai alguse walweta jäetud küdewast saunaahjust.

*

Samal päewal põles Torgu wallas Mõntu külas Aadu Lind'i Linnu talu wiljakuiwatus, mis oli ühise katuse all sauna ja pesuköögiga.

Tulest said kuiwatise seinad rikutud, samuti kuiwatise seadeldis. Tules häwis 13 wakka kuiwama asetatud rukkeid. Omaniku kahju 150 kr. Tuli sai arwatawasti alguse walweta jäetud kuiwatise ahjust.

Ennustatakse sooja sügist.

Wiimastel päewadel on weel esinenud mitmel pool tugewat äikest. Nii hilise äikese puhul ennustawad wanemad inimesed sooja ja pikka sügist.

Sirelid õitsewad.

Haruldase loodusnähtena esineb tänawu sireli õitsemine Sangaste wallas Kuiksilla talus. Teist korda õitseb walge sirel on õisi täis nagu kewadel.

Loodetav ilm

teisipäewal, 13. septembril.

Keskmise kiirusega läänekaarte tuuli. Muutlik pilwitus. Kohati hoowihma. Temperatuur suurema muutuseta.

Kadila ühispanga asjaajaja raiskas 4219 kr.

Ühistegewuskoja rewidentide poolt teostatud Kadila ühispanga (Porkuni w.) rewideerimisel Wirumaal awastati suurem raharaiskamine, kuna kassas ilmnes 4219 krooni suurune puudujääk, millise summa oli ära raisanud panga asjaajaja pr. Marie Lepp.

Kuriero ilmsikstulekul andis asjaajaja umbes poole puuduwa summa katteks wekslid, kuhu alla kirjutasid tema lähemad sõbrad ja tuttawad, ent poole puuduwa summa kätesaamiseks pole lootust, kuna pr. Lepal pole endal kinniswara. Asja juurdleb praegu kriminaalpolitsei.

Pr. Lepp tunnistas oma süü puhtsüdamlikult üles ja seletas, et raha andnud ta oma mehele, kes elab praegu Walgas. Mees olewat suur wiinatarwitaja ja raisanud saadud raha ära.

Asjaajaja jäeti esialgu wabadusse. Küll aga lahkus ta peale süüteo awastamist Kadilast. Warem on pr. M. Lepp teeninud 10 aastat Tõrwa ühispangas, selle järele Puurmanni piimatalituses ja laenu-hoiu ühisuses, millisest kohalt tuligi Kadila ühispanga asjaajaks. Waremalt on ta tuntud wäga korraliku ja kohusetruu ametnikuna.

Panga üldkoosolek on kokku kutsutud 25. septembriks, kus raiskamisküsimus arutusele tuleb.

Mees pussitati Kundas poolsurnuks.

Öösl wastu pühapäewa toimetati Rakwere erahaiglasse rawimisele Kunda-Mallas elutsew Karl Sahkai, 89 a. wana ja wallaline. Mees oli peagu meelemärkusetu olekus, kuid kaine, tema kehalt leiti 12 pussihaawa, milliste tõttu haawatu seisukord on raske, kuid mitte lootusetu.

Nagu wigasaanu ise seletab, saanud ta pussitada Kunda linnas laupäewa õhtul, kui läinud Sipria poest tooma paberossi. Kaupluse lähedal tulnud wastu kaks meest, kes kohe tunginud kallale ja hakanud jagama pussihoope. Hoope sadanud rohkesti ja Sahkai kukkunud maha, kust ta hiljem leiti. Sahkai seletuse järgi olnud ta lööjatega warem heas wahekorras ning ei tea mingit põhjust temale kallaletungiks. Oletab, et teda peeti pimeduses kellekski teiseks. Kallaletungijate isikuid asus selgitama Rakwere kriminaalpolitsei.

Nagu selgus arstlikul ülewaatusel, on Sahkail seljas 9 sm. pikkune haaw labaluu all, mis ulatub kopsu, peale selle weel hulk teisi wähemaid haawu seljas ja õla piirkonnas. Peas on 10 sm. haaw, samuti on silmalaug lõigatud läbi alt ja pealt.

Naised wõitsid Paides mehi.

Seitsme minutiga pumbati Paide jõst west südalinna, kus „põles" Püha-Risti kirik.

Pühapäewal peeti Paides üleriikliku tuletõrjenädala puhul suurem tuletõrje Paide kompanii õppuse ja wõistluse päew. Päew algas tuletõrjujate kogunemisega turuplatsil, kus peeti käsipritsiwõistlusi. Wõitjaks tuli 3. rühma 1-se käsipritsi salk, aeg — 24,9 sek. üllatuslikult tuli aga teisele kohale naisrühma salk ajaga 25,2, jättes endast tahapoole 4 meeste salka.

Wõitjaks tulnud salk sai auhinnaks laualipu, kuna teiseks tulnud naissalk sai auhinnaks wäikese hõbedast karika. Muide, olgu märgitud, et pritsiwõistlusel wõitjaks tulnud salk on kompanii eeskujulikumaks salgaks juba teist aastat ning omandanud rändauhinna suure hõbekarika.

Peale wõistluste lõppu anti kell 16,24 tuletõrje üldhäire improwiseeritud tulikahju kustutamiseks. Manööwer õnnestus üldiselt hästi. Mehed jõudsid kohale ühes pritsidega mõne minuti jooksul. Mootorpritsiga suudeti 7 min. jooksul Paide jõest west pumbata turuplatsile, et seda edasi anda käsipritsidele. Seekordsest õppusest wõttis osa üle 100 tuletõrujuja.

Õhtul järgnes pidu Wallil, millest osawõtt oli arwukas.

Wenelased tänawu loomi ei osta.

Ost jätkub tõenäolikult tulewal aastal.

Arwatawasti jatkub ost tulewal aastal.

Paljud taluomanikud on pöördunud järelepärimistega konwentide büroode ja loomaarstide poole, et millal algab tänawu igasügisene loomade kokkuost Nõukogude Wenemaa jaoks.

Sel puhul olgu teatatud, et loomade ost Eestist wenelaste poolt tänawu jääb üldse ära. Wenelased seletawad, et nad ostust tänawu loobusid suu- ja föratõwe kartusel, mis Lääne-Euroopas tänawu möllamas. Kuigi meil nimetatud haiguse juhtumeid esinenud ei ole, ning loomaarstide arwates seda ka edaspidi karta pole, on wenelased siiski ettewaatuse mõttes ostust tänawu loobunud.

Teatawasti wenelased ostsid Eestist seni igal sügisel loomi. Osteti peamiselt noori piimalehmi.

Arwatawasti ei ole wenelaste tänawuaastane loobumine lõplik, kuna nende poolt olewat antud mõista, et taudiohu möödumisel loomade ostmine Eestist juba tulewal aastal wõib jätkuda.

Skaudid on tublid sportlased.

Tasawägises wõistluses wõitis skautide Järwa malew pühapäewal Paides Tapa malewat 44:43.

Pühapäewal toimus Paide staadionil esimene kergejõustiku klubiwõistlus Tapa skautide malewa ja Järwa skautide malewate wahel. Kuna mõlemate malewate koosseisu kuulub rida maakonna nimekaid noorsportlasi, siis kujunes wõistlus wäga tasawägiseks ja lõppes Järwa malewa napi wõiduga 44:43.

Wõistlusel saawutati noorte poolt rida häid tulemusi, millistest tuleb mainida eeskätt J. Talwe 100 mtr. aega 11,3 (!), milline saawutati tuule foodustusel. Tublide tulemustena olgu märgitud weel J. Org'i kõrgust 165, O. Stephani teiwast 3,45 ja W. Uusaare 1000 m. 2.57,6. Wäljaspool wõistlust A. Mahlstein heitis ketast 42,36, milline saawutus tunduwalt parem maakonna rekordist, hüppas kõrgust 170 ja tõukas kuuli 13,76. Wäljaspool wõistlust tegi teiwast tapalane J. Erna 3,45. Peale kergejõustiku peeti eelnimetatud malewate wahel weel wõrkpalliwõistlus, mille wõitis Tapa malewa 15:8 ja 15:10. Üksiktulemused kujunesid alljärgnewalt.

100 mtr.: 1) J. Talwe (T.) — 11,3; 2) R. Roode (T.) — rinnaosa järel; 3) G. Sääsk (J.). 1000 mtr.: 1) W. Uusaar (J.) — 2.57,6; 2) O. Uustalu (T.) — 3.01,7; 3) U. Rosenbladt (J.). 4×100 mtr. teatejooks: 1) Tapa — 48,3; 2) Järwa — 50,0. Kaugushüpe: 1) W. Toompea (J.) — 5,94; 2) J. Talwe — 5,84; 3) W. Roode — 5,66. Kõrgushüpe: 1) F. Org (J.) — 165; 2) J. Talwe — 160; 3) U. Salla (T.) — 150. Teiwashüpe: 1) O. Stephan (J.) — 3,45; 2) W. Toompea — 2,60; 3) E. Saarnak (T.) — 2,30. Kuulitõuge: (kerge kuul) 1) J. Brenner (J.) — 13,74; 2) U. Salla — 12,94; 3) W. Kapp (T.) — 12,42. Kettaheide: 1) J. Brenner — 35,53; 2) U. Salla — 33,87; 3) E. Kriitmaa (J.) — 33,64. Odaheide: E. Reiles (J.) — 43,43; 2) J. Talwe — 41,18; 3) O. Welpler (T.) — 37,68.

Kaitseseisukorda pikendati 1. aastaks.

Wabariigi President K. Päts wastawalt Põhiseaduse § 144-le ja Kaitseseisukorra seaduse § 2-le oma otsusega 10. sept. pikendas kaitseseisukorda, kuulutades selle kestwuse makswaks kuni 12. sept. 1939. a.

Sel puhul andis Peaminister K. Eenpalu ajalehtede esindajaile järgmise seletuse:

Wabariigi Walitsus kaitseseisukorra pikendamise ettepanekut tehes Wabariigi Presidendile, arwestas eeskätt praegu makswat wälispoliitilist olukorda. Kuid oli juhitud ka sisepoliitilisist wajadusist.

Enne kui Wabariigi Walitsus oma ettepaneku tegi, pidasin ma seisukorra üle nõu Wabariigi Presidendiga ja Sõjawägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga ning jagasin informatoorselt mõtteid Riigiwolikogu ja Riiginõukogu esimeestega ning parlamendi üksikute juhtiwate tegelastega.

Sõjaõhkond Nürnbergis?

ETA. Nürnberg, 12. septembril.

(Reuter.) Wiimase 36 tunni jooksul onmuutunud õhkkond siin nii metsikuks, et see on lakanud esindamast rahwa wõi walitsuse häält. Kuna ametlikult ei ole awaldatud mingit teadet, siis Saksa ametlikud ringkonnad ja ajakirjanikud on laskunud ise metsikuisse spekulatsioonidesse. Mõned seletawad, et on wõimatu saawutada kokkulepet tshehhidega ja et sõda on wältimatu. Seewastu teised on arwamisel, et sõja puhkemine on wõimatu. Suurem osa sakslasi ei usu ikka weel seda, et Suur-Britannia segaks wahele konflikti korral.

Riik hakkab müüma

tema käes olevaid väärtpabereid

Kaalumisel ka riigi ettevõtete aktsiate müük.

Majandusministeeriumis on kerkinud üles kawatsus, nagu kuuleme autoritetsest allikast, lasta müügile eraturul oma käes seiswaid väärtpabereid. Neid väärtpabereid tahetakse müüa otsekohe eraisikutele, mitte aga erapankadele. Paberid, mis ostetud riigilt, oleksid seotud garantiiga, et müüja asutis ostab neid igal ajal tagasi, kui väärtpaberite ostja väärtpabereid uuesti tagasi pakub.

Üheks põhjuseks säärase kawatsuse päewakorrale kerkimisel on meie krediidituru praegune olukord, kunas hoiusummade pinge pankades üha kaswab. Väärtpaberite müük selles olukorras oleks üheks uueks wõimaluseks isikutele oma kapitali paigutamiseks.

Praegu on riigi käes olewate väärtpaberite kogusumma umbes 30 milj. krooni. Suurem osa sellest summast koosneb paberitest, mis eraturgu waewalt huwitab, ent üks osa wõib leida ka ostjaid. Paberid tahetakse lasta müügile kursiga, mis on wabalt kujuneud wastawalt turu nõuetele. — Eelmainitud kawa üksikasjad on aga alles Majandusministeeriumis kaalumisel, ning selguwad edaspidi.

Peale selle on wõetud arutusele ka riigi ettewõtete aktsiate eraturule müügile laskmise küsimus, mille lahendamist wõib ka oodata peatselt.

Ülikooli sisseastumise eksamid kaowad?

Küsimus selgub lähemal ajal.

Wiimastel aastatel on gümnaasiumide lõpetajaid wõetud Tartu ülikooli wastu wõistluseksamitega. See on tingitud olnud asjaolust, et ülikooli wõetakse aastas wastu 700 noore ümber, gümnaasiumide lõpetajaid oli aga tänawu üle 2000. Nii pääses ülikooli kõigest iga kolmas gümnaasiumi lõpetaja. Nende hulgast andekamate wäljawalikuks korraldabki ülikool sisseastujaile eksameid.

Nüüd on aga kõige lähemal ajal oodata sel alal uue olukorra kujunemist. Ülikooli sisseastumiseksamid wõiwad sootuks ära kaduda. Seda wõimaldawad koolireformi tulemused, mille mõju hakkab end nüüdsest peale awaldama.

Tulewal aastal ei anna gümnaasiumid üldse lõpetajaid

ja sellega wäheneb ülikooli sisseastujate tung märksa. 1940. aastast peale hakkab gümnaasiumide lõpetajaid tulema 900 ümber aastas praeguse 2000 asemel. Kuna ülikool, nagu öeldud, 700 ümber wastu wõtab, siis mahuwad gümnaasiumide lõpetajad enam-wähem parajasti Tartu ja Tallinna ülikoolidesse. Sellepärast langebki sisseastumiseksamite korraldamise wajadus ära. Wõi kui ongi sisse astuda soowijaid wõi teises jaamas wilja wastu wõetakse, kuulutatakse awalikult wälja juba nädala alguses.

Kuna sõjawägi ostab wilja kokku suuremal määral, siis arwatawasti

ostetakse kõik kokkuostuks kõlblik wili,

mis põllupidajail oma majapidamisest üle jääb. Möödunud aastal oli suwiwiljade saak nõrgem ning seetõttu ei toodudki nii suurel määral wilja kokku, kuipalju sõjawägi oleks wõinud ära osta. Tänawu on saak kaeral ja odral hea, mistõttu wilja tuuakse kokku arwatawasti ka märksa suuremal hulgal kui mullu.

Sõjawäele kokkuostetawast wiljast etendab tähtsamat osa kaer, mille eest makstakse 13 senti kilo. See hind on maailmaturu hindadega wõrreldes hea, sest näiteks Leedus makstakse kaera eest 7—9 senti kilost. Ka meil oleks wõimalik wälismaa wilja Tallinna sadamas saada umbes 11 sendiga kilo, kuid põllumajanduse huwisid silmas pidades on Wabariigi Walitsus kindlustanud põllumeestele niisuguse normaalse hinna, mis aitab neil tasuda tootmiskulusid. Otrade eest makstakse sõjawäele kokkostul 16 senti ja herneste eest 23 senti kilost.

Rukki ja nisu kokkuost Riigi Wiljasalwele areneb praegu edukalt.

Suurte põllutööde lõppemise tõttu hakkawad põllumehed juba aega saama wilja kokkutoomiseks ning seetõttu muutub tegewus wiljapunktides elawamaks. Üldiselt on märgata, et tänawune wili on ilus ja raske. Normaalse kaalu juures saadakse rukki eest 16 s. ja nisu eest 22 senti, kuid et wili on raskem, siis saawad põllumehed tänawu õige sageli wilja eest rohkem.

Wilja kokkutoojate keskelt kuuldub, et põllumehed wõiwad oma olukorraga praegu rahul olla. Wiljaostul on Wabariigi Walitsus põllumeestele kindlustanud wastuwõetawad hinnad, samuti ei saa nuriseda sõjawäele ostetawa suwiwilja hindade kohta. Ka põllumajanduslike eksportainete hinnad on praegu rahuldawal tasemel, nõnda et põllumees wõib eelolewale talwele wastu waadata rahuliku pilguga.

Laps raskete põletushaawadega haiglasse.

Laupäewa hilisõhtul toodi Järwa maahaiglasse Wäätsa wallast Milwi Kundel, 2 a. wana, kelle seljal leidus raskeid põletishaawu. Laps oli wanemate tähelepanematuse tõttu põletanud end keewa weega. Wigastused kuuluwad raskete liiki.

Kreek ja Wiiding Tapale wõistlema.

Tapa skautide malewa spordiklubil, kuhu koondunud enamik kohapealseid paremaid kergesportlasi, on kawatsusel korraldada eelolewa nädala keskpaiku Tapal hooaja wiimase suurem spordiwõistlusena kergejõustiku õhtumiiting, millest osa wõtma kutsutakse Tapa, Rakwere, Paide ja Tallinna kergejõustiklasi. Õhtu naelaks töötab kujuneda kahe Euroopa kuulitõukemeistri — Aleksander Kreegi (1938. a.) ja Arnold Wiidingu (1934. a.) järjekordne kohtumine, kus wõimatu pole ka uue Eesti kuulitõuke rekordi sünd. A. Wiiding, kes hiljuti wiibis ülikoolis eksamil ja seetõttu oli sunnitud ka Pariisi EM-wõistlustele sõitmisest loobuma, on nüüd asunud jälle pidewasse treeningusse ja wõistleb nädalawahetusel Tartus toimuwal Kalew-ASK-i duellil.

Peale Kreek—Wiidingu kohtumise kuulitõukes on Tapal huwitawamaks alaks weel teiwashüpe, kus wärskele Järwa rekordmehele O. Stephanile (3,62 m) ja tapalasele J. Ernale tahetakse wastu tuua EM-wõistluste mees R. Kiipsaar. Peale nimetatute wõistlewad Tapal weel E. Lilienthal, O. Fatal, W. Nähni ning kohapealsed paremad K. Iwanow, L. Jaanimägi, A. Niitme-Niggol, J. Salwe j. t.

Wiljaost sõjaväele algab 3. oktoobril.

Kokku ostetakse kaera ja otra, mis põllumeeste oma majapidamisest üle jääb

Põllumees võib talvele vastu vaadata rahuliku pilguga.

Nagu nüüd selgunud, algab wilja kokkuost sõjawäele 3. okt. Ostuga tehakse siis algust sõjawäe kõigis toitlusladudes Tallinnas, Tartus, Wiljandis, Rakweres ja Walgas. Neis kohtades algab wilja ost äripäewadel kell 8 hommikul ja kestab hariliku korra järele kuni kella 4-ni peale lõunat. Kui põllumehi on aga teatud päewadeks rohkemal määral kokku tulnud, siis pikendatakse wastuwõtmise aega ka kuni õhtuni, et wiljatoojad ei pruugiks asjata tagasi minna. Wiljaost ülalmärgitud toitlusladudes kestab niiwiisi umbes poolteist kuud.

Peale alatiste toitlusladude awatakse sõjawäele wilja ostuks weel erilised liikuwad toimkonnad. Üks neist toimkondadest liigub kitsaroopalisel ja teine toimkond laiaroopalisel. Toimkonnad peatuwad kõigis suuremais jaamades ja wõtawad ümbruskonna talupidajailt wilja wastu. Tähtpäewad, millal ühes

Tapa sõnumeid.

Tuletõrje nädala lõpp võistluste ja rongkäiguga. Üleriikliku tuletõrje nädala puhul korraldas Tapa kompanii laupäeval tõrvikutega rongkäigu läbi linna, mida jälgis rohkearvuline rahvahulk. Rongkäigult siirduti tuletõrje ühingu aeda, kus div. pealik L. Paal meekonda tervitas ja soovitas teha tuletõrje nädala puhul aktiivset selgitustööd kodanike keskel. Päevakohase kõnega esines J. Ruuse, lastes ühtlasi elada kohalikke tuletõrje juhte. Järgnes salkade vaheline teatejooks tõrvikutega, mille võitis tehniline salk ajaga 3,15 m., 2) veeveo salk — 3,52 m. ja 3) esimene salk — 3,53 m. Pühapäeval kell 16 toimusid vanaturu platsil pritsivõistlused viie meeskonna vahel. Võistluste tingimuste kohaselt pidi meeskond jooksma 50 mtr., rakendama tööle käspritsi ja juhtima joa 20-mtr. vooliku kaudu paberist märklauda. Esimeseks tuli väga hea tagajärjega mootorpritsi salk, kellel eelmainitud ürituseks kulus 30 sek., 2) pealikute ja abide kogu, ajaga 34 sek. ja 3) tehniline salk — 40 sek. Ühtlasi toimus laupäeval ja pühapäeval tuletõrje karbikorjandus.

Muide tahaks soovida, et ebatäpsus väljakuulutatud aja suhtes ei muutuks tuletõrjele harjumuseks.

Uus jalgratas varastati, vana jäeti alles. 9. skp. õhtul varastati Tapalt, restoran „Nordi" eest Moe asunduses eluts. Vainjärve uus jalgratas, mille väärtus 160 kr. Samas asuv Vainjärve kaaslase jalgratas, mis tublisti vanema väljanägemisega, jäeti alles.

Linna algkoolis awatakse 13-nes klassikomplekt. Möödunud nädala lõpul saabus Haridusministeeriumilt luba Tapa algkoolis kolmeteistkümnenda klassikompleti awamiseks, millega laheneb õpilaste ülekoormatus koolis. Kolmas klass, kus praegu 87 õpilast, jaotatakse kolmeks paralleelklassiks, kusjuures üks paralleelklasse jääb seni töötama ränd-klassina, kuni walmib uus keskkoolihoone. Keskkoolimajast antakse siis üks klassiruum algkoolile kasutada. Kuna klassikompleti juurdeloomisega wõimaldub klassiruume sõbiwamalt jaotada, awaneb nüüd ühtlasi wõimalus paarikümne ukse taha jäänud õpilase kooli wastuwõtmiseks. Tulewal nädalal määratakse linna algkooli lisaks ka uus õpetaja.

Politseinikud wõistlesid. Reedel toimusid Tapal Tapa jaoskonna politseinike kolmewõistlused, millisteid wõistlusi korraldatakse praegu üleriigiliselt. Wõistlus koosneb 1000 mtr. rakmeis jooksust, laskmisest kujude pihta, 50 mtr. jooksust gaasitorbikus ja granaadi täpsuswiskest. Esimeseks tuli konst. Adolf Anelin, kes saawutas 1304 punkti, 2) konst. Nigol Palmar — 1293 p., 3) kordn. Ed. Piiroja — 1015 p. ja 4) konst. Walter Parind — 1015 p. Teiste saawutused olid alla 1000-punkti.

Abiellumise soowiawaldused esitasid linna perekonnaseisuametile August Tülli ja Leida-Marie Kalda.

Kunas wabaneb Tapa linn suitsunuhtlusest? Juba aastaid ootawad Tapa kodanikud pikifilmi, et jaamas alaliselt manööwerdawad wedurid wiidaks põlewkiwiküttelt üle õliküttele, mis lunastaks raudtee lähedal asuwad majad wastikust suitsunuhtlusest. Linnakodanike poolt on mitmel korral pööratud palwetega raudteewalitsuse poole olukorra parandamiseks, kuid seni pole asi muutunud. Kõneldi küll juba 3—4 aasta eest, et manööwriwedurid ehitatakse õliküttе peale ümber, kuid praegu tossutawad kõik ikkagi põlewkiwiga. Tänawu oli kuulda, et wodatakse seni, kut walmib tarbeks uusi, wähese küttekuluga tankwedureid, kuid selleni wõime suitseda weel kaunis kaua. Wast saaks siin linnaomawalitsus wastawate asutuste kaudu tagajärjekamaid samme astuda?

Haruldaselt suur turg. Reedene turg kujunes rahwarohkuselt parajaks wäikeseks laadaks. Erti rohkesti pakuti õunu, kartuleid ja igasuguseid jahusorte uudsewiljast. Hinnas tublisti langenud olid tomatid, mida müüdi 25—40 sendiga kg.; õunad maksid 20—50 s. kg., pohlad 12—15 s. ltr. kurgid 1—5 s. tk., 150—200 s. 100 tk. Kalaturul kaubeldi kõige enam suitsuräimedega, mis maksid 4—6 s. kümme. Kartulid maksid 160—200 snt. kott. Muud hinnad üldiselt endised.

Rakke täienduskooli juba tung.

Nagu varem teatasime, alustab Rakke täienduskool käesoleval aastal õppetegevust 2 klassiga, kusjuures õppekavas peale käsitöö alade on ka põllumajandus, karjandus, kanakasvatus jne. Vastavalt õppekava ulatuslikkusele võis juba ette ennustada tungi kooli. Nagu nüüd kuuleme, ongi tungi juba märgata, kuigi õppetöö algab alles oktoobrikuus. Lastevanemate tähelepanu on sellega juba tõmbunud laiendatud õppekavaga koolile.

Wäinjärwest saab wäärtuslikku lupja.

Kuni 100 sülda puid kulub ühe ahjutäie lubja põletamiseks.

Et saada ettekujutust sellest, kuidas paas muudetakse ümber lubjaks, „walgeks kullatolmuks", selleks külastas meie lehe kaastööline hiljuti üht suurimat ja kuulsamat lubjaahju, milline asetseb Kuusnas, Wäinjärwe walla sopis, umbes 7 kilomeetrit Järwa-Jaanist. Seal siis löömawadki peagu pidewalt hiigelkolded, mille saadusi läkitatakse laiali üle maa. Wähe on meil wõistlejaid Kuusna hiigelahjudega. Tõsi küll — neid on leidunud rohkesti, ent wähesed on pidanud wastu.

Lubjaahjude suurusest annab umbkaudse kujutluse umbes 6500-puudaline lubjahulk, milline saadakse ühest ahjutäiest. Et aga saada seesugust kwantumit wäärtuslikku ainet, selleks tuleb murda ja laadida ahju põletamiseks umbes 16.000 puuda lubjapaasi. Kui aga paas murtud ja laaditud ahju, siis hingab peremees ka juba kergemini — raskeim töö on tehtud. Algab küütmine kuuse- ja männipundega, mis ahju kohta nõuab umbes 1200 krooni kulu, sest hiigelahi nõuab puid 80—100 ja isegi rohkem sülda.

Ning siis hakkab hiigelahi nagu wägew põrgu pahwima õhku suitsusambaid — musti ja kohutawaid, mis kestab kuni 2 päewa. Alles siis rangeb pisut suits ja kohutaw-musta wärwingusse tekib leekide punakas kollane. Kuumus tõuseb pae põledes kuni 2000 kraadini. On loomulik, et sellise kuumuse juures ei pääse ahjudesse ka kõige wähemal määral niiskust.

Kulub umbes 2 nädalat, kuni lubjapaest on saanud wäärtuslik walge lubi. Omanikul pole seni olnud tarwis karta, et ta teeb asjatut tööd, sest nõudmine lubja järele on suur. Ja ega saa eriti nuriseda ka töö tasuwuse pärast. Kui tegelikust ahjutäie wäärtusest — kuni 2000 kroonist, arwestada maha kõik kulud, jääb puhast teenistust üle ikkagi oma 400 wõi enam krooni ja selle eest maksab juba töötada paar nädalat kogu perega, kasutades teinekord isegi wõõrast jõudu. Lubjapõletamine ei ole kerge, sest ta nõuab tugewat tööd ja weel suuremat hoolt, kuid Järwamaal on näidatud sitkust ja see sitkus on wõitnud — Kuusna lubjaahjud hõõguwad edasi üha kiirenewa hooga, paisates ümberringi suitsupilwi, nagu Wesuuwi salapärased ja hirmuäratawad kraatrid. Ja Järwamaale toob see raha.

Elewusrikas pühapäew Rakkes.

Laupäeval lõppesid kursused. — Pühapäeval toimus tuletõrje korraldusel paraad, korraldati võistlused ja gaasikaitse demonstratsioon.

Pühapäev kujunes Rakkele elevusrikkaks päevaks, kuna tuletõrje paraad, võistlused ja gaasikaitse demonstratsioon meelitas kokku umbes 400 inimest, kes jälgisid päevakava täitmist. Laupäeval lõppes kodanliku õhukaitse kursus instr. J. Ernitsa juhatusel, millest võttis osa umbes 50 inimest. Samuti lõppes laupäeval naisringi toiduvalmistamise kursus, millel oli umbes 25 osavõtjat.

Pühapäeval toimus umbes 70 tuletõrjuja osavõtul paraad kell 13 raudtee kaubahoovis, mida jälgis suur hulk publikut. Paraadi võttis vastu Tapa div. abipealik Aherma koos Politseitalituse instr. J. Ernitsaga. Kaubahoovist siirduti rahvamaja parki, kus toimusid tuletõrjealalised võistlused. Võistlusi jälgis umbes 400 inimest, mis Rakke kohta suur arv.

Mootorpritsi võistlustel tuli võitjaks Rakke salk ajaga 23,5 sek., teisele kohale jäi Vägeva salk 38 minutiga. Rakke salk tuli võitjaks ka käspritsi võistlustel, saavutades ajaks 30 sek. Teiseks jäi Ao salk — 31 sek., kolmandaks Liigvalla salk — 32,3 sek. Teatejooksu 60 m. tühja hüdropuldiga võitis jällegi Rakke — 1 m. 3,2 sek., 2. Liigvalla — 1 m. 4,4 sek., 3. Ao — 1 m. 5,6 sek. Rivivõistlusest võttis osa ainult Rakke. Rakke meeskond jätkas võitude lõikamist ka köieronimises, tulles võitjaks ajaga 23,2 sek., 2. Ao — 29,4 sek., 3. Vägeva — 31,1 sek.

Võistlustele järgnes gaasi demonstratsioon, kusjuures seletusi andis instr. J. Ernits. Kell 6 õhtul „hinnati" ühises peolauas naisringi liikmete kursustel õpitud toiduvalmistamise oskusi. Hiljem järgnes H. Vaagi juhtimisel Jotuni „Mehe küljeluu" ettekanne.

Kohale jõudnud

rikkas valikus moodsad naisterahva

sügismantlid,

head meeste

sügispalitud,

lederool- ja present **vihmamantlid**

ja palju hooaja uudiskangaid.

H. Kull, Paides

Tapa Ühispank

Tapal, Esplanaadi 2, telefon 50.

Arveteseis 1. septembril 1938. a.

Aktiwa.		Passiwa.	
Kassa	30.908,28	Osakapital	38.300,—
Hoiuarwed	34.101,02	Tagawarakapital	11.224,08
Wäärtpaberid	14.675,80	Amortisatsioonikapital	2.873,30
Wälisraha	559,83	Hoiusummad	392.344,96
Diskonteeritud wekslid	399.795,22	Wekslite rediskont	10.163,27
Tähtajalised laenud	1,—	Riiklikud laenud	1.592,50
Riiklikud laenud	1.718,50	Korrespondendid	17.683,96
Kontokorrent laenud	7.788,75	Wäljaantud garantiid	6.116,—
Korrespondendid	1.836,42	Tulud	28.930,22
Garantii deebitorid	6.116,—	Muud passiwad	8.051,36
Wallaswara	2.897,30		
Makstud %% ja kulud	11.153,59		
Muud aktiwad	5.727,94		
	Kr. 517.279,65		Kr. 517.279,65

Panga juures asub: Ühistegelik Kindlustusselts „Tapa" ja „Järwa Teataja" Tapa abitalitus.

Juhatus.

Rakke 2-a. Naistäienduskooli

I klassi wõetakse õpilasi wastu, kes lõpetanud 6-kl. algkooli (kui ruumi jatkub, siis ka wähema eelharidusega).

Koolis õpetatakse kangakudumist, (kutsekooli kursuse ulatuses), pesu- ja rõiwaõmblemist, majapidamist, ilutikandust, karjandust, põllumajandust, kanakaswatust ja teoreetilisi aineid.

Ülesandmisi wõetakse wastu kooli juures 5. oktoobrini s. a.

Õppetöö algus 10. oktoobril s. a. kell 9 hommikul.

Kooli juures internaat. Õppemaksu ei ole.

Kool asub Rakke alewikus, 0,5 km. raudteejaamast. Lähemaid teateid saab koolijuhatajalt, Rakke, tel. 32.

Koolijuhataja.

Juhuslikult odawasti

müüa

wäike lokomobiil ühes

viljapeksumasinaga

wõi ilma. Lähemalt kohapeal Anna w. Ees-Wõõbu k. Naudja talu.

Õpilaste vastuvõtmine

2-a. kursusega.

Paide Ametikooli

metallitöö osakonda on alanud. Kooli wõetakse wastu 6-kl. algkooli lõpetanuid. Kooli astuda soowijail esitada hariduse-, perekonnaseisu- ja arstitunnistus koolijuhataja nimele Paide, Tallinna tn. 58, hiljemalt 15. sept. k. a.

Koolijuhataja.

KINO „KALEV" TAPAL

Teisip., 13.—15. sept. s. a.

Pööraseim ja üllatawaim komöödia!

Nähtamatu inimpaari eriskummalisi ja peadpööritawaid seiklusi.

Constance Bennet ja Cary Grant

„Nähtamatu paar"

Filmitehnika leidlikkuse rekord! Juhita auto kihutamas... Nähtamatu kaunitar kiimbleb wannis... Nähtamatu käsi kirjutab... Kõiksjal tabaw ja terawmeelne huumor.

2. Lisaeeskava.

Algus: 13. ja 14. sp. kell 20 ja 15. sp. kell 19.

Riigi 7. klassiloterii

I klassi wabu piletiraamatuid on weel piiratud arwul müügil

Järva Maleva Staabis

Paides, Pärnu t. 53.

Kuulutamine

„Järva Teatajas" on kindel edu ärile.

Vajatakse talu-teenijat

üheks kuuks.

Läheks ka tarwis poissi. Kaubelda kohapeal Wodja Koiumardi talus. A. Karbe.

Leidsin naisterahva käeketi.

Kätte wõib saada Paides, Lai t. 21, L. Kaal.

Õige aeg on uuendada „Järwa Teataja" tellimisi 15. sept. s. a.

A.-ü. „Ühiselu" trükk, Tallinnas.